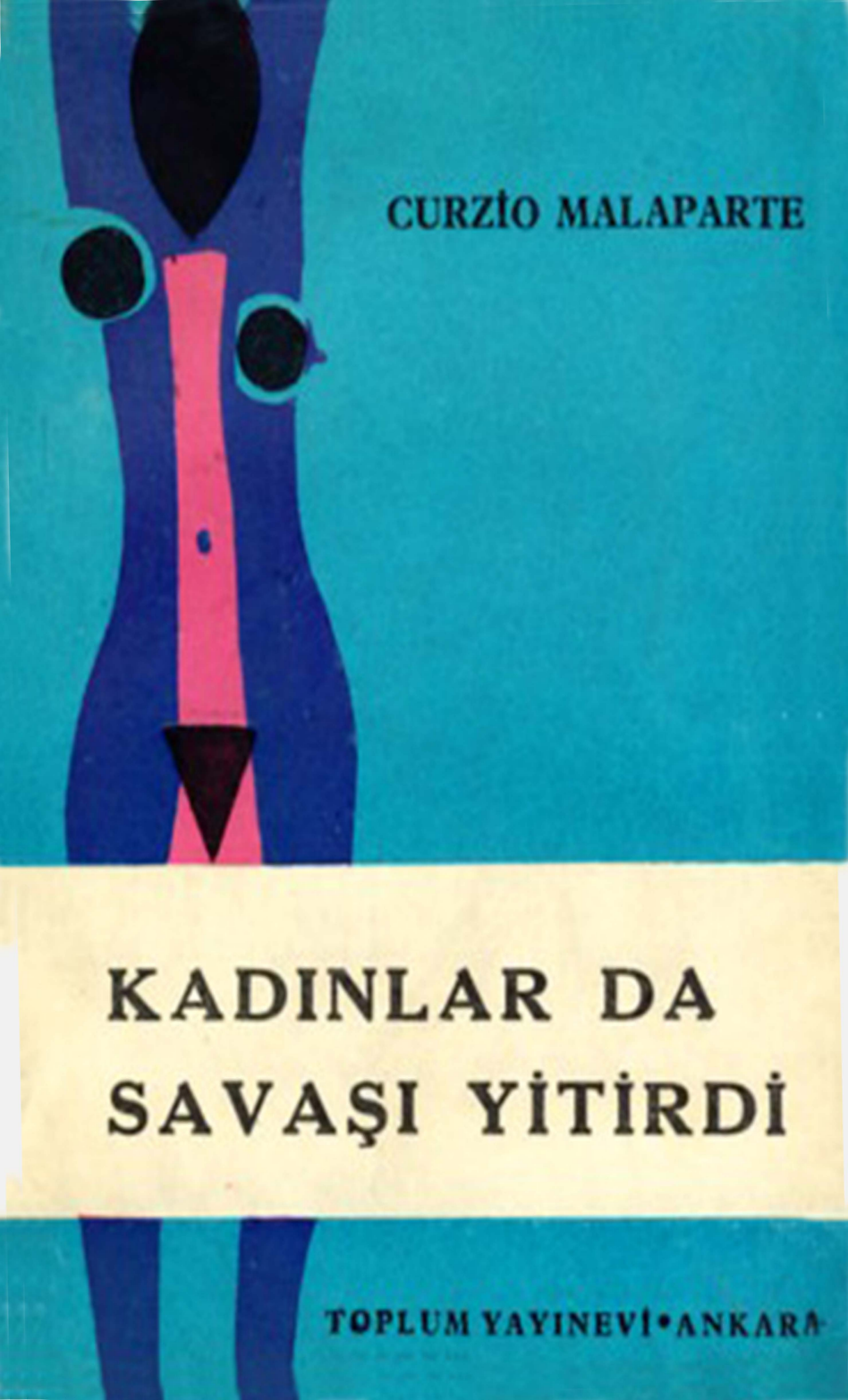

CURZİO MALAPARTE

KADINLAR DA SAVAŞI YİTİRDİ

TOPLUM YAYINEVİ • ANKARA

Toplum Yayınları : 13

Kapak düzeni :
ADNAN TURANÎ

TOPLUM YAYINEVİ
Telefon : 11 22 76
Sanayi Cad. Demir İşhanı, 3/44
P. K. 176 — ANKARA

Dizgi - Baskı
Kardeş Matbaası — Ankara
1 9 6 5

CURZİO MALAPARTE

KADINLAR DA SAVAŞI YİTİRDİ

(Oyun, 3 perde)

Çevirenler :
TAHSİN SARAÇ — TURHAN AÇAR

TOPLUM YAYINLARI

○

KİŞİLER

MADAM EMMA
ENRICA
LİLLY
CLARA
ANDREI
KOMİSER
MADAM LENA
MADAM CARLOTTA
BİR ASKER

○

SAHNE

(1945 yılı bahar sonları, Viyana Rus kesiminde zengin bir burjuva evi salonu. Mobilyalar Madam Sacher'nin senatolu ve burjuva Viyanası stili olan Biedermeyer stilindedir. Zamanla sararmış ve savaş yıllarının bakımsızlığıyla eskimiş bir Fransa haritasının bulunduğu duvarlarda François-Jozeph'in son saltanat yıllarındaki yaşlı devlet adamları, subaylar ve zarif kadınlara ait portreler Mozart melodramlarındaki Türk giyimli seyislerin tuttuğu iyi cins at gravürleri asılıdır. Divanın yanında, eskimiş ve sökülmüş gök mavisi kadifelerle kaplı geniş koltuklar, Karşı duvarda giriş kapısı ve Enrica Graber'in oda kapısı vardır; iki kapı arasında, içinde pembe Meissen porseleninden eski bir sofra takımının bulunduğu bir vitrin. Soldaki duvarda, sokak üzerindeki çiçekli uzun bir balkona bakan iki büyük Fransız stili pencere. Sağdaki duvarda dairenin iç kısımlarına açılan bir kapı. Ön plânda sağda, bir masa. Solda, kuyruklu bir Bechstein piyano. Piyanonun üzerinde sönük bir lâmba, bohem kristalinden bir büyük vazo ve gümüş bir çerçeve içinde asker elbiseli Hans Graber'in Enrica ile yanyana çekilmiş bir portresi. Güneş batmak üzeredir, alacakaranlık henüz basmamıştır. Birinci ve ikinci perdeler arasında bir aylık bir zaman geçer. İkinci ve üçüncüler arasında 10 gün.)

PERDE I

(Madam Emma, uzun boylu, şişman, biraz bozulmuş, elli yaşlarında bir kadındır; gri-siyah saçları taranmamıştır, dağınıktır. Üstünde koyu renk eskimiş bir ev elbisesiyle masaya oturmuş fal açmakta, bu arada bir şarkı mırıldanmaktadır. Elinin uzanabileceği bir mesafede, koltuğunun sağ ve solunda birer sehpa vardır, sehpalar üzerinde birer ipek kordon. Soldaki kordon sokak kapısını açar, sağdaki de dairenin iç kısmındaki bir çıngırağa bağlıdır.)

MADAM EMMA — «Cennetten bir köşe olsa gerek
Viyana ve şarap, Viyana ve şarap»

(Ceplerini, göğsünü karıştırır, minderin altına bakmak üzere koltuktan kalkar. Sonra sağdaki kordonu çeker; odalarda yankılar yapan çıngırak sesi duyulur.) Clara! Clara!

CLARA — **(Dairenin iç kısmına giden sağdaki kapının içinde gözükür. Yirmi yaşlarında, esmer or-**

ta boylu, oldukça zarif giyinmiş bir genç kızdır.) Buyur anne?

MADAM EMMA — Bir sigaran var mı Clara?

CLARA — Yok.

MADAM EMMA — Yarım da mı yok?

CLARA — Yok.

MADAM EMMA — Var, var amma, vermek istemiyorsun; bilirim seni.

CLARA — Üç gündür bir izmarit bile yok, biliyorsun.

MADAM EMMA — Çok bencilsin! Eh, gün gelir sen de benden birşey istersin elbet... **(Çağırır)** Lilly!

CLARA — Bırak kızcağızı! Uyuyor. Sana nerden sigara bulsun Lilly şimdi.

MADAM EMMA — Annene karşı hiç de saygılı değilsin. Bunu bil.

CLARA — Anneme karşı saygılı olmanın tam da zamanı şimdi! **(Kapıyı çarparak çıkar.)**

MADAM EMMA — **(Kapının gürültüsünden koltuğunda sıçrar; sonra çıngırağın kordonunu çeker.)** Clara!

CLARA — **(Tekrar eşikte görülür.)** Ne var?

MADAM EMMA — **(Gözlerini iskambillerden kaldırarak.)** Özür dile!

CLARA — Bu kadar mı üstüne düşüyorsun bunun?

MADAM EMMA — Evet.

CLARA — Peki öyleyse. Özür dilerim. İçin rahat etti mi şimdi?

MADAM EMMA — Etti.

CLARA — Çok azla yetiniyorsun. **(Gene kapıyı çarpıp çıkar.)**

MADAM EMMA — **(Kapının çarpmasından sıçrar. Sonra gözlerini iskambillerden kaldırmıyarak türküsünü mırıldanmaya başlar.)**

«Viyana ve şarap, Viyana ve şarap»

(Döner ve Clara'nın çıktığı yana kaygıyla bakar; eğilir, halının bir ucunu kaldırır, ufak bir kâğıt paket çıkarır, açar içinden bir izmarit alır, yakar, başını şöyle bir geriye atıp gözlerini zevkle kapıyarak ağır ağır içer:) Oh!. **(Giriş kapısı çalınır. Madam Carlotta, kapalı kapının arkasından seslenerek.)**

MADAM CARLOTTA — Madam Emma! Madam Emma!

MADAM EMMA — **(Sigarasını çabucak söndürür, izmaritini göğsüne saklar)** Kim o?

MADAM CARLOTTA — Ben, Madam Carlotta. **(Madam Emma giriş kapısını açan soldaki kordonu çeker ve fala dalmış gibi yapar.)**

MADAM CARLOTTA — **(Orta yaşlı, kısa boylu şişman bir kadındır, heyecanlı ve telâşlı gözükmektedir)** Madam Emma!

MADAM EMMA — **(Gözlerini iskambillerden ayırmadan)** Ne o Madam Carlotta? Ne var?

MADAM CARLOTTA — Size söyliyeceklerim var.

MADAM EMMA — Neden içeri girmiyorsunuz?

MADAM CARLOTTA — **(Kapıyı dikkatle kapatmak üzere döner, sonra Madam Emma'ya yaklaşır)** Küçük hanımlar nerede?

MADAM EMMA — Nerde olacaklar? Evde. Uyuyorlar.

MADAM CARLOTTA — Uyuyorlar mı? Yapacak başka şey bulamadılar mı?

MADAM EMMA — Ne yapsınlar başka? Mideleri boş biraz kestiriyorlar. Sigara bulabildiniz mi?

MADAM CARLOTTA — Tam da sigaranın zamanı! Madam Enrica nerede?

MADAM EMMA — Çıktı... Giderken görmediniz mi? Siz de ne biçim kapıcısınız Madam Carlotta!

MADAM CARLOTTA — Kaybedecek vakit yok Madam Emma... Komiser...

MADAM EMMA — **(Masanın üzerine fal kâğıtlarını dizerek)** Enrica en sonunda kürkünü satmaya karar verdi... Açlıktan ölecek değiliz ya Madam Carlotta.

MADAM CARLOTTA — Bir kaç dakika sonra Komiser burada olacak.

MADAM EMMA — **(Gözlerini iskambillerinden ayırmadan)** Hangi Komiser?

MADAM CARLOTTA — Çıkıp size haber vereyim dedim. Şu anda birinci katta oturan Madam Lena'yı sorguya çekiyor.

MADAM EMMA — Ha!. Şu ikametgâh Komiseri...

MADAM CARLOTTA — Hayır. O değil. Şu arama-tarama Komiseri.

MADAM EMMA — Arayıp tarayıp da nemi alacak daha?

MADAM CARLOTTA — Bu kadarına da şükür!

MADAM EMMA — Şükür mü?

MADAM CARLOTTA — Tahmin etmiyor musunuz? Kadınları toplamıya geliyorlar...

MADAM EMMA — Hangi kadınları?

MADAM CARLOTTA — Gelininiz Madam Enrica'yı. Sonracıma, kızlarınız Clara ve Lilly'yi.

MADAM EMMA — Ne yapmıya?

MADAM CARLOTTA — Askerleri eğlendirmeye!

MADAM EMMA — Hangi askerleri?

MADAM CARLOTTA — Kendi askerlerini tabii!

MADAM EMMA — **(İskambilleri savurur)** Kendi askerlerini? Deli misiniz siz?

MADAM CARLOTTA — Bizim askerler olmasını isterdiniz belki. Ama bizimkiler nerde şimdi kimbilir? Şehit, tutsak, kayıp! Bu herifler de bizim bırakılmış, kimsesiz, savunmasız olmamızdan yararlanıyorlar!

MADAM EMMA — Kızlarıma dokunamazlar!

MADAM CARLOTTA — Ne yapacaksınız peki Madam Emma? Biraz sonra burada olacaklar. Elinizi biraz çabuk tutun.

MADAM EMMA — **(Sağa sola koşar)** Elimi çabuk tutayım, çabuk tutayım! Peki ama ne yapayım? Clara; Lilly!

MADAM CARLOTTA — **(Madam Emma'nın üzerine atılır, eliyle ağzını kapatır)** Deli misiniz siz?! Yalvarırım bağırmayın; Gizleyin onları!

MADAM EMMA — Peki ama nereye?

MADAM CARLOTTA — Bilmem... Bu akşama kadar gizleyin hiç olmazsa. Sonra kaçırırsınız bir yolunu bulup.

MADAM EMMA — Clara neyse ne, ama Lilly?. Zavallı Lilly!.. Onu da alırlar mı dersiniz?

MADAM CARLOTTA — Almaz olurlar mı? Bütün kadınlar bir onlara göre!

MADAM EMMA — Ama Lilly?.. Lilly hasta!

MADAM CARLOTTA — Ne hastası? Yalnız... **(Alnına vurur)** Yalnız biraz ham henüz, o kadar!

MADAM EMMA — Koruyacağım onu. Kimse ona el sürmeye yürek bulamıyacak!

MADAM CARLOTTA — Konuşmayı bırak işmdi Emma. Yitirecek tek dakika yok artık.

MADAM EMMA — Ne yapmalı... Allahaşkına bana yardım edin Madam Carlotta! **(Giriş kapısı vurulur)**

MADAM CARLOTTA — İşte geldi!

MADAM EMMA — Koşup Clara'ya haber verin.. Saklansın... Lilly de... Allahaşkına Madam Carlotta... Koşun! **(Kapı vurulur)**

MADAM CARLOTTA — **(Madam Emma'ya susmasını işaret eder, kolundan tutup zorla koltuğuna oturtur)** Rica ederim susun... Bilmiyormuş gibi yapın... Sorduklarına cevap verin...

MADAM EMMA — Kim o?

KOMİSER — **(Giriş kapısının arkasında, sahanlıktan)** Açın!

MADAM EMMA — **Soldaki kordonu çeker, kapı açılır)**

KOMİSER — **(Kapının iki yanına dikilen silâhlı iki asker arasında eşikte görülür. Orta yaşlı, normal cüssede, sıhhatli bir adamdır. Üniformalı değildir ama, asker elbisesi gibi biçilmiş bir ceket giymiştir, külot pantolonu çizmelerinin içindedir. Başında siperli bir kasket vardır. Koltuğunun altında bir çanta tutmaktadır)** Selâm.

MADAM EMMA — Selâm. **(Madam Carlotta Emma'ya ayağa kalkmasını işaret eder. Madam Emma, ziyaretçinin kim olduğunu anlamış gibi çabucak ayağa kalkar)** Aa, sayın generalim... Affedersiniz.

KOMİSER — General değilim ben, İdarî servisten bir sivil komiserim.

MADAM EMMA — Sizi böyle karşıladığımdan dolayı özür dilerim... Ziyaret beklemiyordum...

KOMİSER — Ziyaret değil bu... Ama korkmanıza da lüzum yok.

MADAM EMMA — Neden korkayım? Buyrun oturun, Madam Carlotta! **(Madam Carlotta Komisere bir iskemle gösterir)**

KOMİSER — **(Ayakta kalarak)** Teşekkür ederim.

MADAM EMMA — Size nasıl yararlı olabilirim?

KOMİSER — **(Soğuk bir edayla kapıcıya)** Evin kapıcısısınız yanılmıyorsam?

MADAM CARLOTTA — Evet sayın Komiserim. Birkaç gün önce giriş katında sorguya çekmiştiniz beni.

KOMİSER — Ne arıyorsunuz burada? Aşağıya inin. Size ihtiyacım yok.

MADAM CARLOTTA — Başüstüne sayın Komiserim. **(Kapıya doğru gider, eşikte geri döner)** Affedersiniz Madam Emma... Sizi selâmlamayı unutuyordum az daha.

MADAM EMMA — Güle güle Madam Carlotta, teşekkürler.

MADAM CARLOTTA — Neye teşekkürler Madam Emma? **(Madam Carlotta çıkar)**

KOMİSER — **(Madam Carlotta'nın çıktığı kapıyı göstererek)** Size haber vermeye gelmişti sanırım,

MADAM EMMA — Yalan söylemesini beceremem sayın Komiser. Evet bana bir şey söylemeye gelmişti. Ama ne, bilmiyorum. Söyliyecek vakit bulamadı. İyi bir kadındır... Ne var?

KOMİSER — **(Deri çantasından bir soru kâğıdı çıkararak)** Adınız?

MADAM EMMA — Madam Emma. Merhum Carlo Müller ve merhume Martha Heller kızı Emma Graber. Müşavir Leopold Graber'den dul.

KOMİSER — **(Cevapları kâğıtlara yazarak)** Yaşınız?

MADAM EMMA — Kırk dört. **(Komiser değişmiş bakışlarla ona bakar)** Hayır elli.

KOMİSER — Doğum yeri ve tarihi?

MADAM EMMA — Viyana 15 Haziran 1895.

KOMİSER — Mesleğiniz?

MADAM EMMA — Dul.

KOMİSER — Dulluk meslek değil, bir medenî haldir.

MADAM EMMA — Dulluk maaşımla geçiniyorum. Bir meslektir demek.

KOMİSER — Savaş dulu musunuz?

MADAM EMMA — Yok, hayır sayın Komiser. Savaş duluna benzer bir halim mi var yoksa? Kocam kalb durmasından öldü.

KOMİSER — Ne zaman?

MADAM EMMA — 936 da. Hitler'in Viyanaya girişinden üç gün sonra.

KOMİSER — Hitler'in girdiği gün ölseydi kocanız şehit sayılırdı.

MADAM EMMA — Kocam Viyanalıydı sayın Komiser. Her şeyi kendi işine geldiği gibi yapardı.

KOMİSER — Çocuğunuz var mı?

MADAM EMMA — Evet üç çocuğum var. Bir erkek, iki de kız. Erkek çocuğum Hans 30 yaşında, Rus cephesinde kayıp.

KOMİSER — Kızlarınızın adı?

MADAM EMMA — Kimsesiz bir kadın için böyle güç zamanlarda iki kız çok büyük bir yük... Size hiçbir şey, bir bardak çay bile ikram edemediğim için üzgünüm sayın Komiser. Ama...

KOMİSER — Size kızlarınızın adlarını sordum ben.

MADAM EMMA — Rica ederim dinleyin sayın Komiser. Savaş...

KOMİSER — Soruma cevap verecek misiniz?

MADAM EMMA — Clara ve Lilly.

KOMİSER — Yaşları?

MADAM EMMA — Büyüğü Clara 20 yaşında, küçüğü Lilly 17.

KOMİSER — Kendilerini görebilir miyim?

MADAM EMMA — Henüz iki yavru onlar sayın Komiser.

KOMİSER — Neredeler?

MADAM EMMA — Burada değiller... Büyüğü Clara Neustadt'da bir mühimmat fabrikasında mecburî hizmete götürüldü. Neustadt işgal edildiğinden, pardon... kurtarıldığından bu yana kendisinden hiç haber alamadım. Günlerdir üzüntü ve kaygı içinde yaşıyorum. Onu arayıp bulmada bana yardım edebilseniz... Bir anneyim ben sayın Komiser... Annesiyim...

KOMİSER — Askeri polise başvurun! Kızınız Clara kayıp ve hiç haber almıyorsunuz demek? Doğrusu çok acı! Neyse, nerede olduğunu doğru dürüst söyleyin bakayım, hadi!

MADAM EMMA — Nerede olduğunu bilmediğimi söyledim size.

KOMİSER — Emin misiniz?

MADAM EMMA — Yalan söylemek neyime yarar ki?

KOMİSER — Hiçbir şeyinize. Peki küçüğü, Lilly, o nerede?

MADAM EMMA — Tyrol'de, İnusbruck yakınında.

KOMİSER — Fransız bölgesinde?

MADAM EMMA — Evet, Fransız bölgesinde.

KOMİSER — Yalan söylüyorsanız başınıza geleceği biliyorsunuz?

MADAM EMMA — Tahmin ediyorum. Onun için yalan söylemiyorum.

KOMİSER — Sürgün.

MADAM EMMA — Kızım Lilly hasta, sayın Komiser. Söylemesi güç ama, söylemek zorundayım, kızım akıl hastası.

KOMİSER — Acı bir şey ama, elimden birşey gelmez benim. Nerede kendisi?

MADAM EMMA — Demin söyledim ya... Bombardımandan, açlıktan kurtarmak için altı ay önce Tyrol'e gönderdim kendisini. Niçin inanmak istemiyorsunuz bana?

KOMİSER — Neyse, bunu daha sonra gene konuşuruz. Şimdi devam edelim. İstihbarat bülteninde de okuduğuma göre, bu dairede dört kadın oturuyor. Dördüncü nerede? Adı Enrica Graber.

MADAM EMMA — Enrica gelinimdir, oğlum Hans'ın dulu.

KOMİSER — Nerede kendisi?

MADAM EMMA — (Yavaş yavaş canlanarak, dostça ve inandırmaya çalışarak) O da dul. Ama daha gençtir... Güzel bir kadındır... Kolaylıkla evlenebilir yeniden.

KOMİSER — Nerede kendisi diyorum size?

MADAM EMMA — Eski bir kürkünü satmaya çalışmak için biraz önce çıktı. Ah! Satacaktır, hem de iyi bir fiyata. Çünkü güzel genç bir kadındır kendisi, safkan Viyanalı, sarışın...

KOMİSER — Ne zaman döneceğini biliyor musunuz?

MADAM EMMA — Gecikmez artık **(Piyanonun üzerindeki fotoğrafı alıp Komisere gösterir)** Bakın, işte fotoğrafı! Viyanada onun üstüne güzel kadın yoktur.

KOMİSER — Kim bu adam?

MADAM EMMA — Oğlum Hans, Enrica'nın kocası... Evlenmelerini istememiştim... Ama şimdi oğlum öldü, mesele kalmadı artık! Enrica'ya gelince, bir başka koca bulmak için güçlük çekmiyecek pek... Öyle güzel bir kadın ki!

KOMİSER — Kendisini bekliyemediğim için üzgünüm. Dönünce hemen bu akşam Mozart caddesi 15 numaradaki büroma gelsin.

MADAM EMMA — Ama yalnız birkaç dakika daha bekliyelim lütfen. Enrica döner nerdeyse şimdi.

KOMİSER — Kendisini büromda beklerim. Şimdi bana daireyi gezdirin bakalım.

MADAM EMMA — **(Boğuk bir sesle)** Biraz daha bekleyin. Çok rica ederim. Birkaç dakika daha bekleyin.

KOMİSER — **(Karşı vitrinin sağındaki kapıyı göstererek)** Şu kapıyı açar mısınız Madam Graber?

MADAM EMMA — **(Kapıyı ardına kadar açar, boş odayı gösterir)** Görüyorsunuz ya, bomboş... Hiç kimse yok. Burada böyle işte yapayalnızım...

KOMİSER — Kim oturuyor bu odada?

MADAM EMMA — Enrica'nın odası. Girin. Kendisini burada bekliyebilirsiniz... Göreceksiniz, geç kalmıyacak!

KOMİSER — **(Sağda başka bir kapıyı, dairenin geri kalan kısmına giden kapıyı gösterir)** Şu kapıyı açın!

MADAM EMMA — **(Yolunu keserek)** Hayır. Yalvarırım... Girmeyin. **(Sağdaki kapının eşiğinde Lilly gözükür. Sarışın, zayıf, soluk tenli, mavi gözlü, dalgın dalgın gülümseyen bir genç kızdır)**

LILLY — Ne var anneciğim? **(Komisere dönerek)** Selâm... Kim bu bey anne?

MADAM EMMA — Senin yemek takımını satın almak isteyen bir bey.

LILLY — Pembesini mi? Aa, hayır anne o olmaz... Bana onu satmıyacağına söz vermiştin.

KOMİSER — Lilly Graber siz misiniz?

LILLY — **(Persolen tabakların bulunduğu vitrine yaklaşarak)** Hayır beyefendi, buna hayır! Benim bunlar. Eski bir Meissen takımıdır. Çok güzeldir.

MADAM EMMA — Evet, bu kızım Lilly... Bağışlayın kendisini sayın Komiser. Biraz hasta.

LILLY — Neden her zaman hasta olduğumu söylüyorsun anne? Yalan beyefendi. İyiyim. İyi görünmüyor muyum yoksa?

KOMİSER — Hayır, hasta değilsiniz matmazel Lilly.

LILLY — Doktor musunuz?

KOMİSER — Hayır, Clara'nın bir arkadaşıyım.

LILLY — Ha!.. Ve pembe Meissen'imi satın almak istiyorsunuz? Güzel bir takımdır, çok güzel.

KOMİSER — Evet çok güzel.

LILLY — Şimdi savaş bittiğine göre porselenin değeri de arttı... Ne kadar istedin anne?

MADAM EMMA — Daha fiat söylemedim... Takım senin; fiatı da senin söylemen gerek.

LILLY — Hiçbir fiata satmak istemiyorum onu.

MADAM EMMA — Ama Lilly!

LILLY — **(Komisere dönerek)** Tam oniki kişilik bir takım. Tek tabak eksik değil. Gerçek bir Meissen... **(Vitrinden bir tabak alıp tarihini okumak üzere çevirerek)** 1878, görüyor musunuz? Sizde de hâlâ böyle porselenler var mı?

KOMİSER — Vardı ama, askerleriniz başkalarının evinde porselen kırmakta birinci.

LILLY — **(Sevinçle)** Sahi mi? Askerlerimiz bütün porselenlerinizi kırdı mı? Ha ha ha!

MADAM EMMA — Lilly!

LILLY — Kötü bir şey mi söyledim anne?

KOMİSER — Kötü bir şey söylemediniz Matmazel Lilly.

LILLY — Belki gülmemeliydim... Ama o kadar eğlenceli ki; düşünün bir porselen tabaklarla savaşan milyonlarca asker... Bana kızmışsınızdır belki?

KOMİSER — Hayır Matmazel Lilly... Ben de bunu çok eğlenceli buluyorum.

LILLY — Meissen takımımı gerçekten satın almak ister misiniz?

KOMİSER — Bu denli önem verdiğinizi bilmesem, evet.

LILLY — Size onu seve seve bırakırım... Kibar bir kişisiniz siz. Ama tam bir takım olmasaydı, örneğin bir tabak eksik olsaydı almazdınız tabiî, değil mi?

KOMİSER — Almazdım tabiî.

LILLY — **(Tabağı yere düşürerek)** Ay, yazık!.. kırıldı.

MADAM EMMA — Lilly!.. Bağışlayın onu sayın Komiser.

LILLY — Bile bile yapmadım anne... Elimden kaydı. Sizin yanınızda böyle bir şeyin oluşuna üzüldüm. Bana kızacaksınız şimdi...

KOMİSER — Hayır Matmazel Lilly... Kardeşiniz Clara'dan daha nükteci bir genç kız olduğunuzu görmekle sevindim bile...

LILLY — Clara! Clara da kim?

KOMİSER — Kardeşiniz. Adı Clara değil mi?

LILLY — Ha evet... Kardeşim... Adı Claradır, evet. Ne var?

KOMİSER — Clara'nın nerede olduğunu biliyor musunuz? Kendisine bir günaydın demek isterdim. Arkadaşıyım.

LILLY — **(Yöresine bakınarak)** Sahi! Burada değil... Clara nerede anne?

MADAM EMMA — Biliyorsun ki uzun süredir kendisinden haber alamıyoruz... Ama Enrica birazdan dönecek; bize Clara'dan haber getirir belki de...

LILLY — **(Yöresine bakınarak)** Enrica nerede anne?

MADAM EMMA — Biliyorsun, çıktı. Ama neredeyse döner.

LILLY — **(Sevinçle)** Ha, evet... Çıktı... Mezarlığa gitti...

KOMİSER — Madam Graber... Siz bana...

MADAM EMMA — İnanın ki sayın Komiser, eski kürklerinden birini satmak üzere gitti.

LILLY — Yok canım! Mezarlığa gitti. Ağabeyim Hans savaşta öldü. Enrica her gün mezarlığa gidip bir başkasının mezarı başında dua ediyor. Savaş dulları hep bir başkasının mezarı başında dua eder.

KOMİSER — Üzgünüm Madam Graber, ama geç kaldım, bekliyemem artık.

MADAM EMMA — Hayır, rica ederim biraz daha bekleyin. Çok kalmaz, döner Enrica. Burada olması gerekti şimdi. Bekleyin.

LILLY — Hayır, hayır... Mezarlığa gitti. Mezarlığa her gittiğinde çok geç döner... Gece yarısından önce dönmez.

MADAM EMMA — Lilly'e bakmayın siz sayın Komiser. Anlamıyor o, ne dediğini bilmiyor.

KOMİSER — **(Çantasından bir kâğıt çıkarıp yazmaya hazırlanarak)** Lilly Graber... Kaç yaşında?

MADAM EMMA — Yapmayın bunu!... Acıyın!...

LILLY — **(Ellerini çırparak)** Yazın, yazın. Adım Lilly Graber... Yaşım 17!

MADAM EMMA — Yapmayın, yapmayın! Lilly'i yazmayın, yalvarırım. Gelinimin adını yazın, Enrica Graber... Enrica güzeldir, gençtir Enrica, 28 yaşındadır... Lilly henüz bir çocuk, görmüyor musunuz?... Sonra hasta kendisi... Off! Enrica'nın adını yazın... Enrica duldur, yaşıyacağı kadar yaşadı o. Oysa Lilly henüz yaşamaya başlamadı... Off! Yalvarırım size, Lilly'i bırakın! Kızımı bırakın! Enrica'yı alın sayın Komiser, Enrica'yı alın.

(Enrica eve çoktan gelmiş olduğu halde odanın eşiğinde kalmıştır. Henüz genç, uzun boylu, zayıf, sarışın, uzun saçlı bir kadındır. Gri bir etek ve siyah

bir kazak vardır üzerinde. Yavaş yavaş ilerler, Komisere bakar, satmayı başaramadığı kürkünü divana atar.)

LILLY — (Bir çığlıkla Enrica'nın kollarına koşar) Ah! Enrica!

ENRICA — (Lilly'nin saçlarını okşar, sonra onu yavaşça kendinden uzaklaştırır. Komisere doğru döner ve soğuk bir ifadeyle) Beni mi bekliyorsunuz? Adım Enrica Graber.

KOMİSER — Selâm Madam Graber.

ENRICA — Benden ne istediğinizi şimdiden biliyorum. Sorguya filân çekmeyi bırakın, her şeyi ben size kendim açıklıyayım.

LILLY — Hayır Enrica, hayır!

MADAM EMMA — (Lilly'i kolundan tutup Enrica'dan uzaklaştırır) Lilly!

ENRICA — 28 yaşındayım. Dulum. Kocam Hans Graber savaşta, Rus cephesinde öldü. Çocuğum yok. Boyum 1.62. Saçlarım sarı, tenim beyaz, dizlerim sağlamdır. Özel durum, açım.

KOMİSER — Teşekkür ederim.

ENRICA — Daha başka şeyler öğrenmek ister miydiniz hakkımda?

KOMİSER — Şimdilik hayır. Neyin söz konusu olduğunu biliyor musunuz?

ENRICA — Evet. Bir çeşit mecburi hizmet, değil mi?

KOMİSER — Eh, aşağı yukarı.

ENRICA — Koşullar ne?

KOMİSER — (Cevap vermez, döner ve Lilly'ye bakar)

ENRICA — Bizi bir süre yalnız bırak Lilly, rica ederim.

LİLLY — Gönderme beni Enrica, senin yanında kalmak istiyorum.

MADAM EMMA — **(Lilly'yi yavaşça sağdaki kapıya doğru çeker)** Biz gidelim Lilly.

LİLLY — Hayır, ben gitmek istemiyorum.

ENRICA — Terslik etme Lilly! Bunu ben istiyorum senden. Beni gerçekten seviyorsan...

LİLLY — Hayır Enrica, hayır! **(Annesi tarafından çekilerek sağdaki kapıdan çıkarılır)**

ENRICA — Evet, koşullar ne?

KOMİSER — Ziyaret edecek her asker size bir «vesika» verecek.

ENRICA — Asker mi, subay mı?

KOMİSER — Asker. Subaylar için böyle bir yardım kararlaştırılmış değil henüz.

ENRICA — Subaylar kendi işlerini kendileri becermeyi bilirler. Peki. Demek askerler?

KOMİSER — Her «vesika» size istediğiniz bir yiyecek maddesi tayınına hak kazandırır.

ENRICA — Bir patates tayınına da, sanırım.

KOMİSER — Bir vesikayla yarım kilo patates alabilirsiniz.

ENRICA — Demek bir askerinizin değeri yarım kilo patates, değil mi?

KOMİSER — Evet, doğru. Bir asker, bu ülkenin bir kadınından, sizin gibi bir hanımefendiden ne daha az ne daha çok değerdedir bugün için!

ENRICA Hesap karışıyor. Benim gibi bir kadın, yarım kilo patates ediyor. Doğrusu çok bu. Daha az edeceğimi sanıyordum... Ya ekmek, çay, şeker için?

KOMİSER — Size her vesikanın istediğiniz bir yiyecek maddesi tayınına hak kazndıracağını söyledim.

ENRICA — Et tayınına da mı?

KOMİSER — Haftada ancak bir et tayınına hakkınız var. 200 gram.

ENRICA — Yalnız 200 gram mı?

KOMİSER — Az mı görünüyor size bu?

ENRICA — Özür dilerim... İnsan etinin değerlendirilmesinin yenenlere ait bir iş olduğunu unuttum. Sizin de bir karınız var mı evinizde?

KOMİSER — Neden bana bu soruyu soruyorsunuz?

ENRICA — Savaşı kazandığınıza göre, karınızın değeri arttı demektir.

KOMİSER — Savaşı kaybeden benim ülkem olsaydı, karım sizden daha az para edecekti... Şu kâğıdı imzalar mısınız?

ENRICA — **(Kâğıdı imzalar)** Uygulamada bir yeniğin etinin hiçbir değeri yok. Ama bazan bir yeniğin insan değerinin yeneninkinden çok daha yüklek olup olmadığını sorarım kendi kendime... Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?

KOMİSER — Kocanız askerdi, değil mi? Savaş size güldüğü günlerde, kendisinin kadınlarımıza ne değer biçtiğini söyliyebilir misiniz bana?

ENRICA — Kocam namuslu bir insandı. Onun gözünde ben ne isem, sizin kadınlarınız da oydu, buna inanıyorum.

KOMİSER — Söylediğiniz gibiyse, kendisi için ölüm gerçek bir mutluluk olmuştur. Böylelikle, bugün yarım kilo patatesin değerinin ne olduğunu öğrenmek mutsuzluğuna uğramıyacak hiç olmazsa.

ENRICA — Onun ölmüş olduğuna şimdi ben de seviniyorum.

KOMİSER — Soracak başka şeyiniz var mı bana?

ENRICA — İşin ne zaman başlıyacağını hâlâ söylemediniz.

KOMİSER — Belki hemen bu akşam... Allahaısmarladık Madam Graber. Ha! Söylemeyi unutuyordum az daha...

ENRICA — Neyi?

KOMİSER — Vesika dışında askerlerden hiç bir şey istiyemiyeceksiniz; Ne yiyecek, ne giyecek, ne para.

ENRICA — Bana hâlâ normal bir kadın olduğum izlenimini verecek tek şeyi de yasak ediyorsunuz demek... Ya kendileri bir hediye vermeye kalkarlarsa?

KOMİSER — Kabul edemezsiniz.

ENRICA — Aşağılanmayı bile kaldırıyorsunuz. Normal bir kadın, küçük de olsa, sevgilisinin kendine verdiği bir hediyeyi almazlık edemez. Ancak böylece bir kadın olarak kalır: hediye istiyerek, ya da kabul ederek.

KOMİSER — Benim için önemli olan, askerlerin onurunu korumaktır, kadınlarınkini değil.

ENRICA — Bir kadını bir patates tayını karşılığı satın almak, garip bir onur anlayışı doğrusu.

KOMİSER — Parayla ödenmeyi mi yeğlerdiniz, yoksa?

ENRICA — Belki de. Kendini satan bir kadın, satın alındığı düşüne kapılmak ister hiç olmazsa.

KOMİSER — Size düşen, bir çalışmadır burada, pazarlık değil.

ENRICA — Anlıyorum... Namuslu bir iş. Sizden bir sigara istiyebilirmiyim? Umarım ki bu yasak değil hiç olmazsa.

KOMİSER — Hayır, bu değil. **(Cebinden bir paket çıkarıp Enrica'ya sigara sunar)**

ENRICA — **(Paketten bir sigara alarak)** Teşekkür ederim. **(Sigarayı yakar)** Bana bir sigara tayını için bir vesika verebilirseniz hemen çalışmaya başlıyabilirim. Sizin için... Ne dersiniz?

KOMİSER — Buna hakkım yok benim. Bir memurum ben.

ENRICA — Size bir pazarlık önermedim. Sizin için çalışmamı önerdim.

KOMİSER — Tekrar teşekkür ederim.

ENRICA — Artık birbirimize söyliyecek şeyimiz kalmadı sanırım. Değil mi?

KOMİSER — Kalmadı. Her Cumartesi sabahı bir sağlık muayenesinden geçeceksiniz. Bu konuda gerekli talimatı biz size vereceğiz.

ENRICA — Bir diş muayenesinden geçmek de sözkonusudur sanırım... Açlık çekildiği zaman dişlere iyi bakmak gerek.

KOMİSER — Bundan böyle, artık açlık çekmiyeceksiniz... Allahaısmarladık Madam Graber.

ENRICA — Güle güle.

KOMİSER — **(Kapıya doğru gider. Enrica odanın ortasında hareketsiz kalmıştır. Komiser kapının yanına gelince geri döner)** Benim karım da, askerleriniz tarafından, sizin yakında yapmıya başlıyacağınız işi yapmaya zorlanmıştı.

ENRICA — Üzüldüm buna.

KOMİSER — Ben de... Size de üzülüyorum, Madam Graber.

ENRICA — Teşekkür ederim... Karınıza bir madalya verilmiştir umarım.

KOMİSER — Buna lüzum kalmadı. İntihar etti.

ENRICA — Yazık... Bir madalyaya doğrusu pek sevinirdim.

KOMİSER — Belki haklısınız. Ülkeniz sizinle övünecektir kuşkusuz!

ENRICA — Yalnız, sanırım ki ülkem madalyamdan utanç duyacaktır sayın Komiser. **(Komiser, kapıyı arkasından kapatarak sessizce çıkar. Enrica bir süre hareketsiz kalır, sonra tiksinti ile sigarayı atar ve hıçkırarak kendini divana bırakır. Madam Emma sağdaki kapıdan girer, divana doğru sessizce ilerler, bir an Enrica'nın attığı yanar sigaraya istekle bakmak için durur, alacakmış gib davranır ama kendini tutar, Enrica'ya yaklaşır, ona dokunmak için elini uzatır, elini çeker, dönüp sigaraya bakar, almak için eğilir, tereddüt eder. Enrica gözyaşlariyle ıslanmış yüzünü kaldırmış Madam Emma'ya bakmaktadır.)** Al onu, senin o sigara. Kazandığım birinci sigara bu. Bundan böyle sigaran eksik olmıyacak. Hoşnut musun? **(Enrica'nın ilk konuştuğu sırada eli havada kalmış olan Madam Emma omuz silker, sigarayı alır, dudaklarına götürür, doğrulur sessizce bir nefes çeker)** Cevap versene! Hoşnut musun?

MADAM EMMA — Hoşnut olmasam ne çıkar? Bir şeyi değiştirmez ki bu.

ENRICA — Evet hiçbir şeyi değiştirmez ama, hoşnut musun? Sen onu söyle. Bunun, Clara ya da Lilly'nin başına değil de benim başıma geldiğinden hoşnut olduğunu söylemeye dilim varmıyor, değil mi?

MADAM EMMA — Bunun senin başına gelmiş olması benim suçum değil ki.

ENRICA — İçten konuş, hoşnut olduğunu söyle!

MADAM EMMA — Nasıl olsa seni seçerdi, Enrica. İki çocukla bir kadının arasında ancak seni seçebilirdi.

ENRICA — **(Divandan kalkarak)** Öyle. Ama beni seçmesini, aslında senin de istediğini neden söylemiyorsun?

MADAM EMMA — Ne yapabilirdim? Ondan çocuklarımı mı seçmesini rica etseydim? Lilly'le Clara henüz gençtirler, saftırlar.

ENRICA — Evet! Saf, masum Clara!

MADAM EMMA — Clara büsbütün yıkılıp giderdi. Oysa sen, tersine...

ENRICA — Oysa ben, tersine, hiçbir şey yitirecek değilim, değil mi?

MADAM EMMA — Sen bir kadınsın, Enrica...

ENRICA — Evet! Ya Clara, o ne? Bir çocuk belki? Bir çocuk! Doğrusu çocuğunu çalışırken görmek hoşuma giderdi benim.

MADAM EMMA — Enrica! Böyle konuşmaktan utanmalısın! Onların saflığını, şerefini düşünmüyor musun hiç?

ENRICA — Onların şerefinden bana ne? Bütün ordumuz, onların şerefini savunmaya yetmediyse, bunu düşünmek bana mı düşer?

MADAM EMMA — Hiçbir şeyin, hattâ Lilly'nin şerefinin bile önemi yok sence.

ENRICA — Yok! Lilly'ninkinin bile.

MADAM EMMA — Oysa her zaman sevdin onu... Lilly de seni sever. Gerçek ablası sensin onun... Zavallı Hans'ın küçük kardeşiydi o.

ENRICA — Hans öldü.

MADAM EMMA — İyi ya, Hans öldüğüne göre, onun küçük kardeşi Lilly'yi korumak istemez misin

sen?

ENRICA — Küçük kardeşini neden Clara kendisi korumuyor? Clara bir kadındır artık. Bu işi en aşağı o da benim kadar becerir.

MADAM EMMA — Evet, kuşku yok bunda. Bütün kadınlar bu işi becerebilir; hepsi de bu işi yapmasına iyi yapar... Ama sen yalnızsın Enrica, kimseye verecek hesabın yok artık...

ENRICA — Yalnız? Ha, evet, doğru! Artık kimseye verecek hesabım yok. Başına buyruk bir dulum ben... Hans'ın ölümünden sonra bu evde artık hiçbir şey değilm. Hans sağken ben de ailedendim; sevgili gelin, sevilen yenge idim. Hans öldü, ben de artık bir yabancı, bir asalak oldum.

MADAM EMMA — Yediğin çanağa tükürürsün sen. Sana hep kızım gibi davrandım. Genç olsaydım, fedâkarlığımı hiç başınıza kakmadan, sizin için, üçünüz için, kendimi feda etmekte bir an tereddüt etmezdim. Bunu bir ödev bilirdim... Kendimi sizin için feda etmekten övünç duyardım...

ENRICA — Böylesi fedakârlıklar için doğmuş insanlar vardır.

MADAM EMMA — Bunlardan değilim ben. Sen de öyle. Ama yapabilsem Clara'yı Lilly'yi ve seni şerefsizlikten kurtarmak için her şeyi çekmeye seve seve katlanırdım.

ENRICA — Beni de!

MADAM EMMA — Evet, seni de... Ne düşündüğünü tahmin etmediğimi mi sanıyorsun? Kendimden, pis bencilliğimden utanmadığımı mı sanıyorsun? Evet, doğru, sayende, bundan böyle ekmeğimiz, çayımız, sigaramız eksik olmıyacak! Hattâ arasıra çiko-

lata, bira gibi şeyler de görecek gözümüz. Bunları düşünürken bile tamah bürüyor gözlerimi! Öylesine açlık çektim ki... Seni tiksindiriyor, korkutuyor muyum yoksa? Biliyorum. Başına gelenlere rıza gösteriyorum, çıkarım var çünkü! Bundan dolayı, beni ayıplıyabilirsin. Ama, kızlarımı kurtarmak için senin şerefini yitirmene razı olmam normaldir benim! Ne de olsa bir anneyim ben, belki alçak bir anne, ama anne. Kanımın kanını savunuyorum! Açlıkla, işkenceyle, aşağılanmayla savaşmakta biz kadınlar yapayalnız kaldıysak, bunun suçu bende mi? Erkeklerimiz nerede, hani? En iyileri öldü, kayıp ya da tutsak oldu. Ama ya öbürleri, o evlerinde kalanlar; pöh! En ufak bir yardım istemeyi dene de gör. Bak bakalım biri olsun cevap verir mi? Dene de gör hele! Burada dört yapayalnız kadınız ve kendi başımıza işin altından kalkmak zorundayız. Söyle bakalım şimdi, bütün bunlar kime düşmeliydi, söylesene? Bana mı? Ah, keşke! Peki Lilly'ye mi? O bir hasta, zavallı bir masum. Clara'ya gelince, gerçi tam 20 yaşında ama sağlığını bütün bir yaşam için yitirsin ister misin?... Oysa sen, tam bir kadınsın, bir dul. Mutluluktan daha önce payını aldın, şimdi ise yaşantın bitti sayılır artık!

ENRICA — Bitti mi? Yalnız bir kocam olmuş olduğu için mi? Ülkem yakılıp yıkıldığı için mi? Düşmanın eline geçip aşağılandığı için mi? Aptalca bir savaşı yitirdiğimiz için mi, rezil olacak, orospuluk edeceğim? Ne güzel mantık! Ve 20 yaşında bir kızın şerefini, senin kızının şerefini kurtarmak için yapacağım bunu ha? Hans'ın kardeşi olduğu için mi? Sigaralarını içebilmem için mi yoksa? Sen ve kızlarının, her sabah çay, reçel, tereyağınızı bulmanız için,

değil mi? Öyle ise, çayınızı da, tereyağınızı da herkes gibi kendiniz kazanın!

MADAM EMMA — Lilly de mi?

ENRICA — Evet, Lilly de. Böyle bir çalışma iyi gelir ona... Hasta mı? Sağlığı için iyi olur bu. Hem sonra biraz da gözü gönlü açılır.

MADAM EMMA — Enrica!

ENRICA — Hem şimdi savaş bittiğine göre, neden senin de kızların yaşantının doyasıya tadını çıkarmasınlar. Hadi canım biraz cesaret! **(Seslenir)** Clara! Lilly!

CLARA — **(Arkasında Lilly ile sağdaki kapıdan girer)** Ne var anne? **(Lilly kaygıyla Enrica'ya yaklaşır)**

ENRICA — **(Birden kendini Lilly'nin kollarına atar)** Bağışla beni Lilly!

LILLY — Neden özür diliyorsun benden, Enrica?

CLARA — Neden mi? Ne haykırdığını duymadın mı? Bizim de, senin de... **(Sinirli ve Enrica'ya doğru dönerek)** Hem sonra neden olmasın? Beceremiyeceğimi mi sanıyorsun? Güç bir şeymiş sanki! Senden daha çok korkacağımı, tiksineceğimi mi sanıyorsun? Hem herşeyden önce, ben senden hiçbir şey istemedim.

ENRICA — Benden ne istiyebilirsin ki? Senin ya da annen için hiçbir şey yapmamak istediğimi mi sanıyorsun?

CLARA — Sakın bunun bir fedakârlık olduğunu söylemeye kalkma!

ENRICA — Sen ne ad veriyorsun öyleyse buna, peki?

CLARA — Basit bir raslantı. Şans işi. Bu işte sen birinci oluyorsun, o kadar!

ENRICA — Bir sıra işinden başka bir şey değil mi dersin?

CLARA — Hayır değil, hiç üzülme. Hepimize sıra gelecek. Bana, Lilly'ye, hem sonra sana da anne!

MADAM EMMA — Annene karşı biraz saygılı ol, hiç olmazsa Clara!

CLARA — Sana saygısızlıkta bulunduğumu hiç sanmıyorum. Tersine, seni şereflendirdiğim kanısındayım. Kahraman kişilerin bu güzelim dünyasında hepimiz için yeter şeref vardır!

ENRICA — Evet, senin gibi bir kız, buna birgün başlamalıdır. Aldırma, çabuk alışırsın! Hem istersen sıramı sana bırakabilirim.

CLARA — Birinci olmak üzüyor mu seni? Senin için farketmediğini sanıyordum bunun.

ENRICA — Seve seve kabul ettiğimi söylesene bir de! Hem sonra, benim için ne önemi olabilir bunun!.. Yeni bir şey değil ki! Ha bir eksik ha bir fazla... Oysa senin gibi saf bir kız için, bir masumiyet çiçeği için...

CLARA — **(Alaycı bir kahkaha ile)** Olsa olsa ahlâka aykırı...

ENRICA — Evet öyle. Ahlâka aykırı! Ama düşünün bir de! Cephede ölmüş bir kahramanın kız kardeşi... Masum küçük kardeş!.. Bense sadece bir duluyum onun, bütün öbürleri gibi bir savaş dulu, bir süprüntü olsa olsa! **(Uzaktan bir bando sesi duyulur)**

CLARA — Senin kafanı kurcalayan yalnız Hans ise.. Hans bunu hiçbir zaman bilemiyecek, inanabilirsin...

ENRICA — Hans'tan hiç açma.

MADAM EMMA — Clara!

CLARA — Neden Hans'tan hiç açmıyayım. Onun masum kızkardeşlerini kurtarmak için kendini feda etmiyor musun?

MADAM EMMA — Sus, Clara!

CLARA — Bunu Hans'a saygın için yaptığını söylesene, ne duruyorsun?

MADAM EMMA — Yetişir Clara, kes! Seni böyle konuşmaktan menederim.

LILLY — Neden Hans'tan sözediyorsun? Öldü o...

CLARA — Pencereye git Lilly, git de geçen askerlere bak. Birbirlerinin hep aynıdır askerler, bizimkiler de, onlarınkiler de... Bak bakalım aralarında mı Hans, Hans ya da bir başkası.

MADAM EMMA — Çık buradan, Clara!

CLARA — Tabiî çıkacağım. Hans'ın anısını incitmemek için çıkacağım.

MADAM EMMA — Çık diyorum sana, anladın mı?

CLARA — Müziğe ayak uydurarak yürüyorlar... Bak duyuyor musun Lilly? Birazdan burada olacaklar askerler... **(Odanın ortasında ayakta duran Enrica'ya sert sert bakıp çıkar.**

LILLY — **(Pencereye kulak vererek)** Askerler! Gel de askerlere bak Enrica... Çok güzel, çok. Hans'ın onların arasında olabileceğini düşünüyorum. **(Alnını pencerenin camına dayar. Yaklaşmakta olan bando sesi gittikçe belirlenir)** Askerler birbirlerine benzerler hep, değil mi Enrica?

ENRICA — **(Odanın ortasında, hareketsiz)** Hayır Lilly. Hepsi birbirine benzemez...

LILLY — Benzemez olurlar mı, hepsi aynı onların. Hepsi aynı şekilde, Hans gibi giyinirler! Yalnız işaretleri değişik... Ama bunun dışında onlar da tıpkı bizimkiler gibi, Hans gibi...**(Bando şimdi balkonun altındadır. Lilly pencereyi ardına kadar açar, balkona çıkar)** Gel Enrica, gel de bak, ne kadar güzel!

MADAM EMMA — **(Enrica'ya yaklaşır, elini omzuna koy)** Bana kin tutma Enrica...

ENRICA — **(Ürperir)** Değmeyin bana.

MADAM EMMA — Aslında ben de zavallı bir kadınım. Bir anneyim.

ENRICA — Anne olmak da bazan bir meslektir.

MADAM EMMA — Seninle böyle konuşmamalıydım. Ama ne yaparsın, insan sonradan pişman olacağı bir yığın şey söyler çok zaman.

ENRICA — Özür dilemene lüzum yok. Onları unuttum bile ben.

MADAM EMMA — Senin benden daha yetkin olduğunu düşünürdüm her zaman, İyisin...

ENRICA — İşine geldiği için öyle düşündün hep.

MADAM EMMA — Belki de öyle. Ama senin iyi olduğunu bilmesem, daha çok acı çekerdim.

ENRICA — Acı çekmen gereksiz. Benim için acı çekmekle ne geçecek eline?

MADAM EMMA — Niçin birbirimizi üzüp duruyoruz? Gel otur Enrica. Sarardın, bak titriyorsun. **(Onu yavaşça bir koltuğa doğru götürüp, oturtmaya zorlar)** Biraz ruj, biraz pudra sürsene... Saçların bozulmuş... Bu durumda kimsenin yüzüne çıkamazsın. Gel de saçlarını tarayayım; dur kıpırdama... **(Enri-**

ca'nın odasına girer, kapıyı açık bırakır, tuvaletten bir tarak, bir fırça, bir pudra kutusu, bir ruj, bir küçük ayna alır.)

LILLY — (Aşağıda, sokakta, askeri bir marş çınlarken, geri döner, balkondan) Atlı bir subay var Enrica!

MADAM EMMA — (Elinde tarak fırça geri gelir, piyano üzerindeki lâmbayı yakar; sararmış yüzü seyircilere dönük, başı hafifçe arkaya dayalı olarak koltukta oturan Enrica'nın saçlarını taramıya başlar) Güzelleşmelisin Enrica... Başka türlü yapmak elde olmayınca, yapılan şeyi doğru dürüst yapmalı hiç olmazsa insan. Bak, saçlarını biraz kaldırınca ne güzel oldun! Unutmamalı ki, her şeye karşın iyi bir ailenin kadınlarıyız bizler. (Bando balkonun altından geçmektedir. Sokaktan yükselen çığlık ve alkışlar duyulur) Şu sokakta alkışlıyan kadınlardan çok daha saygıdeğer kadınlarız... Duyuyor musun kendilerini? Bir parça utanmaları gerek hiç olmazsa. Hele şu yenenler, öyle kötü ırktan ki, zavallılar! Bilirim bunu ben. İlk kez savaşı yitiriyor değilim. 1918'de, Viyana işgal edildiğinde henüz 20 yaşındaydım Çiçek gibi güzel bir kızdım. Sokakta hepsi, İngilizi, İtalyanı, Fransızı, Amerikalısı, Belçikalısı hepsi ama hepsi bana bakmak için dönerlerdi... Tüm yaşantım boyunca o günlerde dans ettiğim kadar dans etmedim. (Müzik sesi uzaklaşır. Madam Emma, pudra kutusunu ve ruju alır, Enrica'nın yüzüne makyaj yapmaya başlar) O günlerde yenenler daha bir başkaydı. Yendiklerinden ötürü utanç duymuyorlardı. Bunlarsa tersine, kendilerine savaşı kazandıkları söylenince, utanıp kızarıyorlar. (Aynayı alır, Enrica'ya tutar) Bak şimdi kendine... (Enrica hareketsiz kalır.

Lilly Enrica'nın önünde durmuş, ona şaşkın ve hayran bakışlarla bakmaktadır. Madam Emma, aynayı Lilly'ye uzatır.) Al şunu, sen de bir şeyler yap! Sen de Enrica, biraz daha ciddi bir elbise giy, gece elbisesi giy demiyorum ama, bu eski etek ve kazakla kalamazsın. **(Enrica'nın odasına girer, dolapları karıştırır)**

LILLY — **(Aynayı Enrica'ya tutarak)** Ne kadar da güzelsin Enrica! Saçlarına bir çiçek takayım ister misin?

ENRİCA — Hayır Lilly, istemem.

LILLY — Ama sana öyle bir yakışacak ki... Göreceksin... **(Koşarak balkona çıkar, saksıdan bir çiçek koparır, Enrica'ya doğru gelir, çiçeği saçlarına takar)** İşte! Aynada kendine bir bak... Ne kadar güzelsin. **(Ağlayarak kendini Enrica'nın kollarına atar)**

ENRICA — **(Lilly'yi kollarından tutarak kalkar)** Neyin var Lilly?

LILLY — Gidelim... Bu evden gidelim...

ENRICA — Neden korkuyorsun? Ben buradayım, kimse sana bir kötülük yapamaz...

LILLY — Bilmiyorum, anlamıyorum. Ama korkuyorum Enrica, senin için korkuyorum.

ENRICA — Korkma küçük aptal... **(Lilly Enrica'nın kollarından uzaklaşarak)**

LILLY — Ne dedin? Neden bana «küçük aptal» diyorsun?

ENRICA — Hans da sana her zaman «küçük aptal», «benim sevgili küçük aptalım» derdi. Anısıyor musun?

LILLY — Evet, bana her zaman öyle derdi. Hans'ı hâlâ seviyor musun?

ENRICA — Evet, sevmez olur muyum?

LILLY — Onu her zaman sevdin mi?

ENRICA — Evet, her zaman.

LILLY — Hans da seni sever miydi?

ENRICA — Evet, Hans da beni severdi.

LILLY — Onu hâlâ sevdiğinden emin misin?

ENRICA — Evet, eskisinden daha çok.

LILLY — Bir kadın bir ölüyü de sevebilir demek?

ENRICA — Evet.

LILLY — O yaşıyormuşcasına, öyle mi?

ENRICA — Hayır, tam yaşıyormuşcasına değil. Başka türlü, daha bir gücle.

LILLY — **(Birden kaygılanarak)** Neden kaçmıyorsun Enrica? Git, henüz vakit varken kaç bu evden, kurtar kendini...

ENRICA — Hayır, seni yalnız bırakamam Lilly. Seni hiçbir zaman bırakamam. Senin için, yalnız senin için kalıyorum burada.

LILLY — Benim için mi? Clara için değil mi? Annem için değil mi?

ENRICA — Hayır, yalnız senin için Lilly, senin için. Sevgili küçük aptalım için benim.

MADAM EMMA — **(Kollarında bir elbise, bir şal ve başka giyeceklerle Enrica'nın odasından çıkar)** Al, giyin... Geç bile kaldın. Her an gelebilirler.

ENRICA — **(Şiddetle)** Hayır istemiyorum.

MADAM EMMA — Şalı al hiç olmazsa.

ENRICA — **(Şalı iterek)** Hayır! Hayır dedim ya! Çıkın buradan... Yalnız bırakın beni!

MADAM EMMA — Haydi biz gidelim Lilly.

LILLY — **(Enrica'ya sarılarak)** Gönderme beni. Seninle kalmak istiyorum ben...

ENRICA — Rica ederim Lilly, git lûtfen.

(Sağdaki kapıdan çıkarlar. Yalnız kalan Enrica, Madam Emma'nın masasının üzerinde bıraktığı aynayı alır, kendine bakar, yüzüne alnına dokunur, elini saçlarında gezdirir, çiçeği çıkarıp atar. Sonra döner, çiçeği yerden alır, biran elinde tutar, piyanoya yaklaşır, birkaç tuşa basar, kollarını tuşların üzerine dayar, elleriyle yüzünü kapatır. Bando sesi duyulur. Birisi kapıyı çalar. Enrica başını kaldırır, kaygıyla yöresine bakınır. Kapı tekrar çalınır. Enrica kalkar, kaçmak istiyormuşcasına sağdaki kapıya doğru koşar, eli kapı tokmağında, yüzü giriş kapısına dönük olarak durur. Kapı tekrar çalınır. Enrica yavaşça odaya geçer, giriş kapısına doğru gider, kapıyı usulcacık açar. Kapıdan bir asker girer. Askerin yalnız çizmeleri gözükmektedir, vücudunun geri kalan kısmı gölgededir. Asker öne doğru bir adım atar, Enrica geri çekilir. Asker girer ve kapıyı kapatır. Enrica'ya doğru ilerler. Enrica piyanoya dayanıncaya kadar geriler. Asker bir elini kaldırır. El, piyano üzerindeki lâmbanın yaptığı ışık dairesinin içine girer; yeşil bir kartı tutmaktadır bu el. Enrica, bir elini uzatır, askerin ona uzattığı kâğıdı alır. Asker Enrica'ya doğru ilerler. Enrica kâğıdı yere düşürerek geriler, döner, odasının kapısına doğru gider, açar. Bando şimdi balkonun altından geçmektedir, sokaktan çığlıklar ve alkışların yükseldiği görülür. Lilly, Enrica ve askere gözükmeden sağdaki kapıdan girer. Askeri görünce durur. Enrica, askeri odasına alır, kendisi de girer, kapıyı kapar. Lilly odanın ortasında hareketsiz, değişmez bakışlarla Enrica'nın oda kapısına doğru bakmaktadır. Müzik sesi, çığlıklar ve alkışlar uzaklaşır.)

PERDE

PERDE II

(Madam Emma bir masaya oturmuş hesap yapmaktadır. Tuhaf bir zarafet içinde, ağzında sigarası vardır. Eskiden gri karışık siyah renkte olan saçları şimdi kızıl kahverengidir. Yüzü makyajlı tırnakları ojelidir. Omuzlarında, yer yer sarı lekeli kabarık tüylü eski bir arjante tilki vardır. Salonun da havası değişmiştir. Piyanonun üzerinde Bohem kristalinden bir büyük vazo içinde bir demet çiçek bulunmaktadır. Hans ve Enrica'nın fotoğrafı kaldırılmıştır. Masanın üzerinde bardaklar, şarap ve bira şişeleri. Madam Charlotta Madam Emma'nın karşısına oturmuş, sigara içmektedir. Bayağı ve göz tırmalıyan sahte bir zarafet.)

MADAM EMMA — Üç kilo patates, altı vesika... Beş tane tereyağı, dört de şeker... Beş dört daha do-

küz, altı daha on beş vesika eder... Üç tayın da et, eder on sekiz vesika. Bir vesika eksik Madam Charlotta... Çay vesikası.

MADAM CHARLOTTA — **(Madam Emma'nın kâğıt üzerinde yaptığı hesapları o, parmaklariyle yapar.)** Bana vermediniz onu Madam Emma!

MADAM EMMA — Size verdim, iyi biliyorum, Madam Charlotta.

MADAM CHARLOTTA — Madam Emma, yani demek istiyorsunuz...

MADAM EMMA — Kendinize sakladınız demek istemiyorum

MADAM CHARLOTTA — Demek istemiyorsunuz ama, öyle düşünüyorsunuz, bilirim sizi ben.

MADAM EMMA — Ben de sizi bilirim Madam Charlotta.

MADAM CHARLOTTA — Beni bilirsiniz demek?.. İyi ama Madam Lena da beni bilir. Ama hiçbir zaman da yakınmamıştır benden. Hesabını sizden daha iyi tutuyor da ondan.

MADAM EMMA — Ha! Kimse kendisinden bir şey istememişken, kalkıp kendiliğinden orospuluk eden o utanmaz topala da mı hesaplarında yardım ediyorsun?.. Ama bir gün komisere ihbar edeceğim onu. Gidip kendisine söyliyebilirsiniz.

MADAM CHARLOTTA — Topal mopal ama, o birinci katta oturuyor siz ikincide!

MADAM EMMA — Bu demektir ki askerleri girer girmez yakalıyor, değil mi? Ama kendisini bir suç üstü yakalarsam!

MADAM CHARLOTTA — Hiçbir şey demedim ben, hırgür çıkmasını istemiyorum.

MADAM EMMA — İyi ama suçun büyüğü sizde Madam Charlotta.

MADAM CHARLOTTA — Bende mi?

MADAM EMMA — Evin kapıcısı siz misiniz, değil misiniz? Söyleyin bakalım.

MADAM CHARLOTTA — Eee, ne olmuş yani? Ne olduğumu sanıyorsunuz? Randevuevi kapıcısı mı?

MADAM EMMA — Ne olduğunuzu bilmiyorum. Ama bir görürsem...

MADAM CHARLOTTA — Neyi?

MADAM EMMA — Bak, dinle şimdi. Giriş katında oturuyorsunuz siz, buraya çıkabilmek için önce sizin kapınızın önünden geçmek gerek!

MADAM CHARLOTTA — Madam Emma!

MADAM EMMA — Madam Charlotta!

MADAM CHARLOTTA — Susarsanız daha iyi olur!

MADAM EMMA — İkimiz de susarsak daha iyi olacak... Size bir sigara verebilir miyim Madam Charlotta?

MADAM CHARLOTTA — Ne sigarasını?

MADAM EMMA — İngiliz.

MADAM CHARLOTTA — Öyle bayağı sigaralar kullanmam! **(Cebinden bir paket Amerikan sigarası çıkarıp göstererek)** Amerikan sigaralarını yeğliyorum ben.

MADAM EMMA — Bir bardak şarap olsun içmez misiniz?

MADAM CHARLOTTA — Bak o olur. Çaydan kahveden bıktım artık. Bir bardak şarap canına can katıyor insanın!

MADAM EMMA — **(İki bardak şarap doldurur)** Gerçek Gumpoldskischner bu; Madam Charlotta...

MADAM CHARLOTTA — Gumpoldskischner ha?...

MADAM EMMA — Sağlığınıza Madam Charlotta!

MADAM CHARLOTTA — Sağlığınıza! Neden Madam Enrica'yı da bizimle içmeye çağırmıyorsunuz?

MADAM EMMA — Enrica? Gelir mi dersin?

MADAM CHARLOTTA — Kendi şarabından kendisinin de biraz içmeye hakkı olsa gerek, doğrusu.

MADAM EMMA — Enrica içki içmez. Ama kendisini görmekte neden bu denli ayak diriyorsunuz?

MADAM CHARLOTTA — Kendisine teşekkür etmemi istemiyor musunuz?

MADAM EMMA — Neden teşekkür edeceksiniz?

MADAM CHARLOTTA — Soruyor musunuz bir de?

MADAM EMMA — Bana teşekkür edin daha çok... Ben burada böyle gözcülük etmesem! Düşünün ki, yarım kilo patates için bu serseriler bir kadına tepeden tırnağa sahip olabileceklerini sanıyorlar! Zavallı Enrica, acıyorum ona!

MADAM CHARLOTTA — Alışmış olduğunu sanıyordum... Zavallıcık, bir aydan çok oldu.

MADAM EMMA — Evet, öyle. Alıştı, hem oldukça çabuk alıştı! Ama bir kilo et için kaç asker gerek biliyor musunuz? Beş!

MADAM CHARLOTTA — Hem bugünkü kızlar eskilerinin yanında hiç kalıyor. Madam Enrica'nın yaşındayken bu bizim başımıza gelseydi! Hattâ şimdi. Her ne kadar pek genç değilsek de...

MADAM EMMA — **(Bardakları tekrar doldurur)** Evet, doğru; bizim toprağımız başka... Sağlığınıza.

MADAM CHARLOTTA — Sağlığınıza! Evet, kendimizi feda edecek olsaydık... Vatanı kurtarmak için örneğin... Sanırım ki bir ordu gözümüzü yıldıramazdı. **(Lilly sağdaki kapıdan girer: O da değişmiştir: Yüzü pudralı, dudakları rujlu, saçları ondüleli-dir, saçlarına bir çiçek takmıştır)**

MADAM EMMA — Ne istiyorsun, Lilly?

LILLY — Enrica'yı uyandırmak gerekmez mi? Ders saati yaklaşıyor da!

MADAM EMMA — Beş dakika bekle! Biraz çukulata ister misin?

MADAM CHARLOTTA — **(Cebinden bir ruj çıkarıp Lilly'ye uzatarak)** Umarım ki bu ruju hediye olarak kabul edersiniz Matmazel Lilly; Amerikan bölgesinden alınmıştır.

LILLY — **(Ruju alır, hoşnuttur, biraz elinde tutar, sonra Madam Charlotta'ya geri verir)** Hayır, teşekkür ederim Madam Charlotta!

MADAM CHARLOTTA — Ama ne sanıyorsunuz siz? Kendi paramla aldım onu...

LILLY — Gene de istemem, Madam Charlotta.

MADAM EMMA — Neden almıyorsun Lilly? Hiç de kibar değilsin!

LILLY — Sana daha önce de hiçbir şey istemediğimi söyledim.

MADAM EMMA — Seni hoşnud edeceğimi sanmıştım... Ama madem öyle,.. Ne yapalım! Var öyleyse, Enrica'yı uyandır.

LILLY — Enrica çok yorgun anne. Onun yerini ben alamaz mıyım bugün? Askerlere ders veremez miyim ben de? Pek öyle güç birşey değil, bu, hem dilbilgisini de iyi bilirim.

MADAM EMMA — Lilly!... Git Enrica'ya hazırlanmasını söyle...

LILLY — **(Madam Charlotta'ya dönerek)** Madam Lena da askerlere Almanca ders veriyormuş, doğru mu?

MADAM CHARLOTTA — Bilmiyorum Matmazel Lilly... Kim söyledi size bunu?

LILLY — Madam Lena benden çirkindir değil mi?

MADAM EMMA — Sana ne diyorsam onu yap, Lilly, söz dinle. **(Lilly yavaş ve sessizse uzaklaşır; Enrica'nın kapısı önüne gelince vurmak için elini kaldırır, duraksar, elini indirir ve dönüp kapının kenarına yaslanır)** Lilly size, Madam Lena'nın kendisinden daha çirkin olup olmadığını sorduğunda ne demek istiyordu acaba?.. Kafasına takmadı inşallah... Şu Madam Lena hikâyesini de bitirmeli artık Madam Charlotta. İstemem ki, Lilly de...

MADAM CHARLOTTA — Eh artık siz de, rahat bırakın şu zavallı Madam Lena'yı!

MADAM EMMA — Rahat bırakmak mı? Veba gibi birşey o, Madam Charlotta! Ama bir suçüstü yakalarsam kendisini... **(Şişenin dibinde kalanı bardağına boşaltır ve bir dikişte içer)** Bana yardım etmelisiniz Madam Charlotta.

MADAM CHARLOTTA — Madem bu denli üzerinde duruyorsunuz, neden öyleyse beni işe katmadan gözetlemiyorsunuz onu? Beni ziyarete gelmiş gibi yapın, oturup bir fal açın, göz ucuyla da merdiveni kollayın! Ama rezalet çıkarmak yok! Tekrar ediyorum, rezalet çıkarmak yok.

MADAM EMMA — **(Kürkünü boynuna sarıp, çantasını koltuğuna alarak)** Melek gibi davranaca-

ğım, Madam Charlotta! Enrica için bir asker filân gelirse, merdivenlerde ona kendim eşlik edeceğim.

MADAM CHARLOTTA — Ayaklarınızın ucuna basarak, sessizce...

MADAM EMMA — Evet, ayaklarımın ucuna basarak. Haydi Madam Charlotta, şimdiden tezi yok, gidelim. **(Madam Charlotta'yla soldan çıkar, kapıyı çeker.)**

LILLY — **(Yalnızca kalınca, Enrica'nın oda kapısına yaslanır ve edalı, masum, karışık hareketlerle bir şarkı mırıldanır, eliyle mobilyalara dokunarak odayı dolaşır. Elbiselerini, saçlarını, alnını eller. Enrica'yı taklit etmeye çalışır. Ama bu, Enrica'nın, ziyaretçilerini beklediğini, onlara kapı açtığı, onları selâmladığı, odasına doğru götürdüğü zaman kendisini tasarladığı şekilde davetçi, hafif, gülümseyen bir Enrica'dır. Birden Lilly, bir ses duymuşcasına kapıya doğru yönelir.)** Aa, kapı çalınıyor... **(Hafif, güleç, kolları ileriye uzanmış, başını bir o yana bir bu yana eğeerk kapıya doğru ilerler. Kapıyı açar, askeri selâmlar ve onu içeri buyur eder gibi yapar)** Aa, merhaba. Buyurun, buyurun içeri canım... Vesikayı verin, lûtfen... Teşekkür ederim. Buyurun, beni izleyin lûtfen. Gürültü yapmayın sakın, geldiğinizi kimse duymasın! Girerken kimse gördü mü sizi? Görmedi, değil mi? Aa, çok iyi... Evdekiler kıskanç, hiç çekemiyorlar... Beni nazik buluyor musunuz? Sahi mi? Öyleyse buyurun, girelim... Çok utangaçsınız siz de... Bir kadından çekinmemeli bir asker... İlk kez, ben de utanmıştım. Sonra alıştım... Haydi, cesaret, buyurun... **(Birden kapıda bir gürültü duyar; birisi gerçekten çalmıştır kapıyı. Lilly, korka-**

rak oyunu yarıda bırakır. Kapı yeniden çalınır. Lilly şaşkın şaşkın yöresine bakınır, sonra kapıya doğru ilerler, birden geriler. Madam Charlotta kapıda görünür, girer, kapıyı özenle arkasında kapar) Aa, siz misiniz, Madam Charlotta? Korkuttunuz beni.

MADAM CHARLOTTA — Yavaş konuşun Matmazel Lilly... Anneniz arkamı kolluyor... Size çıktığımı bilsin istemiyorum. Enrica nerede?

LILLY — Odasında. Çağırayım mı?

MADAM CHARLOTTA — Çağır, çabuk. Ama bir dakika, Matmazel Lilly! Biraz önce Madam Lena'nın sizden çirkin olup olmadığını sordunuz bana. Söyliyeyim öyleyse, siz ondan bin kat güzel, bin kat iyisiniz! Madam Lena'nın yanında siz bir meleksiniz.

LILLY — Sahi mi? Madam Charlotta?

MADAM CHARLOTTA — Evet, sahi. Ama neden bunu sordunuz bana?

LILLY — Enrica'ya yardım edebilmek için, güzel olmayı öyle isterdim ki...

MADAM CHARLOTTA — Siz de mi? Madam Enrica'nın âşıklarını elinden almak istiyorsunuz?

LILY — Âşıklar? Ne diyorsunuz siz? Âşıklar!

MADAM CHARLOTTA —Aa, affedersiniz, Malmazel Lilly... Demek istediğimi anlamadınız...

LILLY — Anladım, anladım! Çok iyi anladım. Enrica!.. Enrica!..

ENRICA — **(Elinde bir kitapla girer. Üzerinde gri eteği ve siyah kazağı vardır. Üzüntülü ve yorgun görünmektedir)** Ne oluyor Lilly? Neyin var? Aaa, merhaba Madam Charlotta.

MADAM CHARLOTTA — Merhaba Madam Enrica! Size özel olarak söyliyeceklerim var.

ENRICA — Ahlâksızlıkla ilgili bir şey söylemiyeceksiniz umarım!

MADAM CHARLOTTA — Amma yaptınız! Madam Enrica!

ENRICA — Öyleyse buyurun, anlatın. Şöyle yanıma otur sen, Lilly... Siz de bir iskemle alın, Madam Charlotta.

MADAM CHARLOTTA — Teşekkür ederim. **(Oturur. Lilly de ayakta kalan Enrica'nın ve yüzü seyircilere dönük, elleri göğsünde, gözleri yerde sabit bir şekilde oturmakta olan Madam Charlotta'nın yanında yer alır)**

ENRICA — Eh bakalım ne söyliyeceksiniz bana, Madam Charlotta?

MADAM CHARLOTTA — **(İlgisizce)** Şahsımla ilgili değil! Ev sahibi Dr. Ludwig gönderdi beni.

ENRICA — Dr. Ludwig mi? Ess, peki sizi göndereceğine neden kendisi gelmedi evime?

MADAM CHARLOTTA — Tatsız haberleri vermek kapıcılara yüklenir de ondan herhalde... Bana kızmazsınız umarım. İnanın ki, kendim de çok üzülüyorum buna! Hem sakın tek kelime söylemeyin annenize! Dr. Ludwing meselenin aramızda kalmasını istiyor. Sen, ben bir de Madam Lena arasında.

ENRICA — Madam Lena? Madam Lena ile hiçbir alışverişim olmadığını söyleyin Dr. Ludwig'e.

MADAM CHARLOTTA — Benim de, tanrıya şükür! Dr. Ludwig benden, bütün kiracılar adına, size bu evin her zaman saygıdeğer, kibar ailelerin oturduğu, rezaletlerden uzak bir ev olduğunu söylememi rica etti. Oysa, bir süreden beri... Gerisini siz benden daha iyi biliyorsunuz...

ENRICA — Neyi sizden daha iyi biliyorum, Madam Charlotta?

MADAM CHARLOTTA — Bir süreden beri durum değişti... Bütün bu gelip giden askerler... Bunları hep sizden biliyor Dr. Ludwig..

ENRICA — Ya siz? Bunları, bunları benden bilmediğinize iyice emin misiniz?

MADAM CHARLOTTA — Aa Madam Enrica! Doğrusu Dr. Ludwig de, bütün kiracılar da, sizin bir mağdur, bir savaş mağduru olduğunuzu biliyor... Size karşı herkes en içten bir acıma...

ENRICA — Acıma mı?

MADAM CHARLOTTA — Affedersiniz, anlayış demek istiyorum. Evet, herkes, istemiyerek karşı karşıya bulunduğunuz bu güç, bu utanç verici durumu anlıyor.

ENRICA — Utanç verici mi?

MADAM CHARLOTTA — Rica ederim! Durumumu anlayın. Dr. Ludwig ve bütün kiracılar Madam Lena'yla tutumunuzun...

ENRICA — Yetişir Madam Charlotta!

MADAM CHARLOTTA — Bırakın bitireyim. Kafamda yer etmiş sözlerini, belirli sözcüklerini size aktarayım! Madam Lena'yla verdiğiniz örneğin kötü bir etkisi olmasından korkuyorlar. Bunu ailelerinin şerefini tehlikeye sokmasından henüz kirlenmemiş kimselere bulaşmasından kaygı duyuyorlar. Evet bu pis ikiyüzlüler korkuyorlar ki, karıları, kızları da.. Ama gelip bunu size söylemiye kendilerinde yürek bulamıyorlar. Rica için tutup beni gönderiyorlar.. **(Üzgün susar, sonra yeniden başlar)** Anla-

yın beni: rica için beni gönderiyorlar size.. **(Lilly başını kaldırır, yanında ayakta duran Enrica'ya değişmez bakışlarla bakar.)**

ENRICA — Ne istiyorlar peki, bunlar?

MADAM CHARLOTTA — Ziyaretçilerinizi burada, bu evde değil, dışarda herhangi bir yerde kabul etmenizi rica ediyorlar! **(Lilly, şiddetle ayağa kalkar)**

ENRICA — Rica ederim Lilly, bizi biraz yalnız bırak. **(Lilly yavaşça sırtını Madam Charlotta'ya döner, sağdaki kapıya doğru ilerler ve çıkar)**

ENRICA — Demek istedikleri bu! Beni öbür savaş süprüntüleri gibi malûller, sığıntılar, kaçaklar gibi kaldırıma atmak istiyorlar.. İkiyüzlüler mi diyorsunuz? Ama, tabiî bu saygıdeğer kişiler, bu büyük yurtseverler, benimle öğünecek değiller ya! Benim gibi bir döküntüyle öğünmek!

MADAM CHARLOTTA — Böyle konuşmayın!

ENRICA — Siz de bu saygıdeğer kişilerden misiniz ki, böyle konuşmam size de güç gelsin, Madam Charlotta? Sanıyor musunuz ki, yalnız sefiller, aç çocuklar, bir parça ekmeğe kendilerini satan kadınlar, benim gibi umutsuzlar yalnız bunlar savaşı yitirdi?

MADAM CHARLOTTA — Neden kendinizi böyle aşağılıyorsunuz Madam Enrica?

ENRICA — Bu namuslu kişilere utanç veren tek şeyin ben mi olduğumu sanıyorsunuz? Derede yarı çıplak uyuyan zavallı çocuklardan, sokak başlarında elaçan malûllerden, utanmıyorlar mı? Neden bunları içeri tıktırmıyorlar? Evet, paçavradan üniformalariyle yurda yüzkarası olan bütün bu iskeleti çık-

mış dilencileri neden içeri tıktırmıyorlar? Neden Dr. Ludwig, bu denli alçaltıcı gösterileri durdurmak için mücadele etmiyor? Şerefli erkekler kadar, şerefli kadınların da savaşı yitirdiğini bilmiyorlar kuşkusuz! Evet, hepsi de savaşı yitirdiler, hepsi; kadını da kızı da, kızanı da!

MADAM CHARLOTTA — Madam Enrica!

MADAM ENRICA — Gidin Madam Charlotta, gidip Dr. Ludwig'e söyleyin de, karısını, kızını göndersin bana. Gelsinler de, yatağımı düzeltsinler, askerlerin halıda bıraktıkları lekeleri çıkarsınlar. Savaşı yitirmenin ne demek olduğunu o zaman anlarlar belki! Hadi Madam Charlotta, gidin, çabuk!

MADAM CHARLOTTA — Böyle sinirlenmeyin Madam Enrica! İşgal kuvvetleri gidince, yaptıklarınızı düşünen olmayacak. Çabuk unutur kişioğlu... Hep dürüst bir kadın olarak kaldığınıza inanacak ilk kişi yine kendiniz olacaksınız. **(Clara bir süreden beri oturmakta olduğu sağdaki iskemleden kalkar ve kararlı adımlarla ilerler. O da değişmiştir; üzerinde çok dekolte bir elbise vardır. Eliyle tuttuğu ipek bir eşarp çıplak omuzlarını örtmektedir. Onda, ne olduğu bilinmeyen iç gıdıklayıcı ve utangaç bir yan vardır. Madam Charlotta'nın önünde durup ona parmağıyla kapıyı gösterir)**

CLARA — Çıkın... Çıkın buradan... Derhal!

MADAM CHARLOTTA — Aaa... Ama Matmazel Clara...

CLARA — Çıkın!

MADAM CHARLOTTA — **(Kapıya doğru geriliyerek)** Ama kuzum, ne oluyor size? Sizin iyiliğiniz için böyle konuştum ben. Sizin iyiliğiniz için Matmazel Clara... **(Madam Charlotta çıkar)**

ENRICA — **(Hareketsiz, başı göğsüne doğru eğilmiş olarak kalmıştır. Gözlerini kaldırmadan, bitkin, kendini bir koltuğa bırakır)** Teşekkür ederim Clara.

CLARA — Neden teşekkür ediyorsun? Bunu senin için yaptığımı mı sanıyorsun?

ENRICA — **(Gözlerini Clara'ya doğru kaldırarak)** Evet Clara, bunu benim için yaptın.

CLARA — Bıraksaydın, sonunda sana teklif edebilirdi...

ENRICA — Neyi?

CLARA — Sanırmısın ki, Dr. Ludwig benim de... Benim de senin yaptığını yapabileceğimi düşünmüyor!

ENRICA — **(Cevap vermeden önce Clara'yı tepeden tırnağa bir süzer)** Neden böyle giyiniyorsun? Aynada kendine bir bak hele.

CLARA — Her zamanki gibi giyiniyorum.

ENRICA — Hayır, böyle giyinmeye, gözlerini böyle boyamaya başlıyalı çok az oldu.

CLARA — Daha önce küçücük bir kızdım.

ENRICA — Neden önce?

CLARA — Bunu sen de benim kadar biliyorsun.

ENRICA — Git daha az dekolte bir elbise giy... Bu eşarp Lilly'nin eşarbı, değil mi?

CLARA — Evet.

ENRICA — Kendisi mi verdi sana?

CLARA — Hayır.

ENRICA — Geri ver, öyleyse. Hemen, şimdi.

CLARA — Lilly bunu hiç takmıyor,

ENRICA — Olsun. Onun ya... Ben sana bir başkasını alırım.

CLARA — Hediyelerine çok önem verdiğimi mi sanıyorsun?

ENRICA — Seni kıracağımı düşünmemiştim hiç.

CLARA — Beni kırmak? Hem neden?.. Beni asıl kıran şey, yaşamamın sana bağlı olması. Şu anda içtiğim şu sigarayı bile sen kazandın! Kendi sigaralarımı kendim kazanamam mı sanıyorsun?

ENRICA — Demek istiyorsun ki... Ben onları nasıl kazanıyorsam sen de öyle...

CLARA — İzin verirsen öyle olacak her halde...

ENRICA — Kazandıklarım yetmiyor mu benim?

CLARA — Onları kendim kazanmış olsaydım, yeterdi.

ENRICA — Ciddi mi konuşuyorsun?

CLARA — Bir kadınım ben de.

ENRICA — (**Ayağa fırlıyarak**) Sen, bir kadın! Bir kadın benimle beraber acı çeker, benimle beraber ve benim için kendini alçalmış görebilir... Ama sen, hayır. Sen bir kadından betersin, hem çok beter!.. Kendindeki o karışık, o kötülüğünün bilincinde olmadığın şeyleri boş bir gurur perdesi altında saklamaya çalışıyorsun sen.

CLARA — Kıskanıyor musun yoksa!..

ENRICA Düşündüğün şeye bak Clara! Ne kadar ayıp! Ama suç sende değil. Odamın kapalı kapısı arkasında dolaşan, soluyan, inildeyen erkekte. İşte senin kafanı bulandıran, seni çeken asıl bunlar! Bir de kalkmış gururdan, özsaygıdan dem vuruyorsun!

CLARA — Ya sen, sen neden dem vuruyorsun? Fedakârlıktan, elaçıklığından! Fedakârlığından böyle hareket ettiğine mi beni inandırmak istiyorsun?...

ENRICA — Clara!

CLARA — Daha önce de söyledim sana: benim, ya da Lilly için kendini feda etmeni istemiyorum senden!... Benim de kendimi Lilly için feda etme etme hakkım yok mu? Kardeşim o... Neden sen de, ben değil?

ENRICA — **(Tatlılıkla)** Neden sen kendini kirletmek istiyorsun, Clara? Yalnız ben yetmiyor muyum? Neden senin için yaptıklarımı, Lilly için yaptıklarımı azımsıyor, aşağılıyorsun?

CLARA — Sana hiçbir şey borçlu olmak istemiyorum, Enrica! Ödemek gerekiyorsa, kendime düşeni ödemek istiyorum. Alçalmam gerekiyorsa, senin gibi ben de utanç payımı almaya hazırım.

LILLY — **(Sağdaki kapıdan girmiş, elinde eski kırmızı kirazlarla süslü gülünç bir plâj şapkası taşımaktadır)** Bak Enrica, ne buldum! **(Birden salonun ortasında durur, Clara'ya sonra Enricaya bakar)** Ne oluyor, neyiniz var?

ENRICA — Hiç Lilly, bir şeyimiz yok. **(Piyanoya doğru gider, parmaklarını tuşlarda gezdirir)**

LILLY — Annemin dolabında bak ne buldum!.. Giymeme izin verdi, Enrica.

CLARA — **(Omuzlarından eşarbı alır, Lilly'nin kollarına atar, sonra bileziklerini çıkarır yere fırlatır; cebinden sigaralar avuçlayıp kardeşinin ayaklarına atar)** Al, bunların hepsi senin! Bundan dolayı yüzün kızarmamalı senin... Sen safsın, öyle temiz kal! **(Şiddetle sağdaki kapıdan çıkar. Clara'nın Lilly'e söylediği ilk sözlerde piyano çalmayı bırakmış olan Enrica, başı önüne eğik, dizi döner taburenin üzerinde olduğu halde hareketsiz kalır)**

LILLY — **(Eğilip bilezikleri alır, takar. Yüzü aydınlanır, gülümser ve yavaşça)** Masum; ne demek bu Enrica?

ENRICA — **(Piyanoda Shubert'den bir melodiye başlar)** İyi demek.

LILLY — **(Eşarbı omuzlarına atarak)** Sen de, masumsun, Enrica. Hem seni neden sevdiğimi biliyor musun? Masum olduğun için en çok.

ENRICA — **(Piyano çalmayı bırakıp, tabureye oturarak)** Bırak da gel buraya. Sana şapkanı nasıl giyeceğini göstereyim. **(Lilly Enrica'ya yaklaşır, eğilerek önünde durur.)** Böyle. İşte tam bir genç kız gibisin şimdi, Lilly... Tam bir genç kız Ama neden dudaklarını boyadın? **(Mendilinin ucuyla Lilly'nin dudak ve yanaklarını silerek)** Makyaj yapmışsın... Biliyorsun ki istemiyorum bunu.

LILLY — Kötü birşey yaptığımı sanmıyorum. Clara da...

ENRICA — Clara bir kadın artık, sen değilsin!

LILLY — Clara da masum mu?

ENRICA — **(Tekrar piyanoya oturur Shubert'in melodisini çalmaya başlar)** Evet, Lilly... **(Lilly piyanonun yanında ayakta, melodinin sözlerini söylemeye koyulur)**

MADAM EMMA — (Giriş kapısında birden belirmiştir, çağırma işaretleri yaparak geriye döner) Buyurun, buyurun, gelin. Buyurun... Burası, evet burası. **(Andrie eşikte gözükür, birkaç adım atar, birden ayağa kalkan Enrica'yı görünce durur. Andrei, otuzbeş yaşlarında, uzun boylu, zayıf, koyu sarı saçlı, hafifçe perdeli soluk gözlü bir askerdir. Üstündeki basit asker üniforması temiz ve iyi tutulmuştur.**

Parmaklarında yeşil bir kâğıt, bir vesika sıkmaktadır) Madam Lena tabiî giyinip, takıp takıştırıp sahanlığa çıkmıştı bile... «Olmadı sevgili Madam Lena, bu kez boşu boşuna süslendiniz... Bu delikanlıya ben eşlik ediyorum...» Suratının halini görecektiniz bir! Gözleriyle yiyecekti beni neredeyse!.. **(Andrei'ye dönerek)** Buyurun, gelin, aradığınız bu işte!

ENRICA — **(Sapsarı, sertçe)** Yeter, defol artık!

MADAM EMMA — **(Yapma bir kızgınlıkla)** Aa, affedersin Enrica... Affedersin. Biz gidelim Lilly!... **(Lilly'i kolundan tutup sağdaki kapıya doğru sürükler. Çıkmadan önce döner)** Teşekkür edeceği yerde! Affedersin, Enrica...

ENRICA — **(Hâlâ kendisine bakmakta olan Andrei'ye doğru ilerler; elinden yeşil kâğıdı alır, göğsüne sıkıştırır ve bıkkın bir yürüyüşle odasının kapısına doğru yönelir)** Hadi. **(Andrei, ardından gitmez; piyanoyla kapı arasında hareketsiz kalır)** Ne yapıyorsun? Kımıldamaya niyetin yok mu? **(Andrei cevap vermez, bulunduğu salonu inceler, sonra piyanoya doğru ilerler ve hiçbir şey çalmadan parmaklarını tuşlar üzerinde gezdirir, açık duran nota kitabı üzerine eğilir)**

ANDREI — Shubert... **(Gözlerini Enrica'ya doğru kaldırır, bu ciddi ve üzüntülü yüzde garip duran basit ve yumuşak bir gülümseme vardır. Gözlerini yeniden indirir, Enrica'ya gülümser)** Bizde yasaktır Shubert... İdeolojik nedenlerden ötürü...

ENRICA — **(Şaşırarak)** Aa, Almanca konuşuyormusunuz siz?

ANDREI — Biraz... İyice konuşmak isterdim... Viyana aksanıyla.

ENRICA — **(Utana utana piyanoya doğru ilerliyerek)** Viyana aksanını seviyorsunuz?

ANDREI — Shubert'in müzik dilindeki aksanına benziyor biraz, değil mi?

ENRICA — Biz Viyanalılar için artık ölü bir dil bu.

ANDREI — **(Piyanonun tuşlarına eğilip, girdiğinde Lilly'nin söylemekte olduğu melodiye başlar)** Çökmek üzere, burjuvalar için gerçi ama, yine de en derin duyguları dile getirir Shubert'in müziği.

ENRICA — Sizde de mi?

ANDREI — Evet, her halde, ama gizli olarak.

ENRICA — Subay mısınız siz?

ANDREI — Hayır, basit bir asker. Subay olsaydım, Shubert'in kim olduğunu bilemezdim. Onu bir alman yazarı sanırdım belki de.

ENRICA — Subay olsaydınız, sizi evime kabul edemezdim ben de. Basit askerler için bir kadınım ben çünkü.

ANDREI — Bunu söylemenize gerek yok.

ENRICA — Neden? Yüzümden mi okunuyor?

ANDREI — Hayır, yeşil kâğıttan... Vesikanın üzerinde yazılı.

ENRICA — Haa! Öyle ya, vesika! Ama üzerinde yazılı olanları hiçbir zaman okumadım. Umarım ki, adım yazılı değildir hiç olmazsa.

ANDREI — Adınız da yazılı: Enrica Graber.

ENRICA — Görüyorsunuz ya, haklıymışım. Sözcüğün tam anlamıyla askerler için bir kadın!

ANDREI — Subaylar için bir kadın olmayı mı yeğlerdiniz yoksa?

ENRICA — Hayır. Bence hiç önemi yok bunun. Şimdi bulunduğum yerde kalmayı yeğ bulurum ben: en alt seviyede.

ANDREI — Benim de düştüğüm bir seviye bu.

ENRICA — Benim kadar aşağıya düştüğünü ileri süren rastladığım ilk insansınız siz!

ANDREI — Elimden gelse, kendimi daha da aşağılara kaymaya bırakırdım. Kurtulmanın tek çıkar yolu bu. **(Chostakovitch'den bir parça çalmak üzere piyanoya oturur)**

ENRICA — Ne çalıyorsunuz?

ANDREI — Chostakovitch'in bir senfonisinden bir parça. Chostakovich'i tanır mısınız?

ENRICA — Hayır.

ANDREI — Prokofiev'i? Katchatourian'ı? En iyi bestecilerimizdir bunlar bizim.

ENRICA — Sizin müziğiniz, düne değin yasaktı bizde. Savaştan önce ne yapardınız? Müzikle mi uğraşırdınız?

ANDREI — Evet, bir bakıma... Ukraynada, Donetz'in bir maden merkezinde, bir işçi okulunda müzik öğretirdim. Ben de aslında işçilikten gelmeyim.

ENRICA — Ha, anlıyorum...

ANDREI — Bizde müzik, bir eğlence değil; bir eğitim, bir kurtulma aracıdır.

ENRICA — Adınız ne sizin?

ANDREI — **(Tekrar piyano çalmaya başlar)** Andrei.

ENRICA — Şimdi ne çalışıyorsunuz Andrei?

ANDREI — Katchatourian'ın bir sonatının girişini... O da bir köylü ailesinden çıkmadır... Müziği de sisler, yeşil otlar, ak bulutlarla doludur.

ENRICA — Öğrencileriniz onun müziğini severler miydi?

ANDREI — Katchatourian'ı Prokiev'ten bile üstün bulurlardı... Ama öğrencilerimin sizin müzik enstitüsü öğrencileri gibi olduklarını sanmayın pek... Yoksul maden işçileriydi onlar... Bizim dünyamız, alçak gönüllü, yaşamla didişen ve acı çeken insanlarla doludur ve bunlar müzikte yalnız acılarının nedenini bulmak yolunu ararlar.

ENRICA — İşçi olduğunuzu söylemiştiniz değil mi?

ANDREI — Evet, hoşunuza gitmedi mi yoksa?

ENRICA — Neden hoşuma gitmesin?

ANDREI — Bilmem, öyle işte... Benim toplumsal sınıfımdan olmadığınızı düşünüyorum da.

ENRICA — **(Gülümsemeli bir alayla)** Al işte. Sizce ben batı kültürüyle çürümüş bir burjuvadan başka birşey değilim... Değil mi?

ANDREI — Pek öyle değil. Ülkenizde, kadınların erkeklerden daha yetkin oldukları kanısındayım.

ENRICA — Teşekkür ederim, ya sizde?

ANDREI — Bizde de öyle. Son birkaç yıldır, bütün Avrupa ülkelerinde, kadınlar yalnız erkeklerden daha çok acı çekmekle kalmadı, onlardan daha çok yüreklilik gösterdiler aynı zamanda. Siz de çok yürekli bir kadınsınız.

ENRICA — Yürekli mi? Belki ben de, bütün öbürleri gibi, kaçıp kurtulamıyacağım bir şiddetle karşı karşıya kaldığım için.

ANDREI — Hayır... Kaçıp kurtulamıyacağınız için değil, onu kabul ettiğiniz için.

ENRICA — Size onu kabul ettiğim sanısını veren ne?

ANDREI — Gözlerinizdeki şey.

ENRICA — Korkunç, iğrenç bir şey mi bu?

ANDREI — Hayır. Askerleriniz gittikten sonra, Ukraynada bizim kadınların gözlerinde de aynı şeyi görmüştüm! Ama siz, böyle bir şiddete uğramayı, yalnız kendiniz için değil, başkaları için de kabul ediyorsunuz?

ENRICA — Beni kahramanlaştırmaya kalkmayın! Buna değmem. Böyle yapacağınıza, sizi evime kabul etmeye beni zorluyan şiddeti doğrulamaya çalışsanıza.

ANDREI — Şiddet kendi kendini doğrular.

ENRICA — Yenenin hakkıdır bu, biliyorum. Acılı bir soydandır yenilenler. Ama yenenlerin soyu, daha da iğrenç bir soydur. Yendiğine inanmak için yenileni hırpalamak, alçaltmak gereğini duyar kişioğlu.

ANDREI — Utku sizden yanayken, öyle düşünüyor muydunuz siz de?

ENRICA — Evet, askerlerimizin başarılarını alkışlıyordum. Ama o zaman yenmenin ne demek olduğunu, yenilmenin ne demek olduğunu bilmiyordum. Şimdi biliyorum: bozgun, şiddet, orospuluk. İşte, askerler, bütün askerler için herhangi bir bayrak altında, yenmenin ödülü bu. Doğru değil mi?

ANDREI — Doğru, hem çok doğru!

ENRICA — Çok doğru! Bula bula bunu mu buldunuz söyliyecek: çok doğru! Oysa siz de şu anda kapımı zorluyorsunuz!

ANDREI — Sizin askerleriniz benim yurdumda bu kadarını da söylemiyorlardı. Daha azla yetiniyordu onlar: «yazık, ne yapalım» diyip geçiyorlardı.

ENRICA — Askerlerimizin ne dediklerini öğrenmek umurumda değil. Benim için önemli olan, sizin, beni düşmüş, zavallı bir kadın haline getiren bu şiddeti suçlayıp suçlamadığınızı bilmektir... Neden cevap vermiyorsunuz? Bana, bunu yerinde bulduğunuzu söylemiye diliniz varmıyor mu yoksa?

ANDREI — Hayır, yerinde bulmuyorum bu şiddeti.

ENRICA — Öyleyse burada işiniz ne? Neden geldiniz bu eve?

ANDREI — **(Piyanodan uzaklaşarak pencereye doğru gider, alnını cama dayar, bir süre sonra geri döner, yavaş bir sesle)** Ben de, basit bir askerim o kadar. Bütün öbürleri gibi.. Bu dört yıl hep, sizin kurbanı olduğunuz bu şiddete var gücümle karşı koymaya çalıştım. Ölmek ya da öldürmekten başka birşey bilmeyen bir kıyıcı olmamak için.

ENRICA — Ve bunda başarı gösterdiniz?

ANDREI — Hayır. Başarı gösteremediğim için buradayım ya işte! Ama bugün, bu eve girdiğimde.. Yıllardan beri ilk kez, bir kadın bana korkmadan yaklaştı.

ENRICA — Bir kadın? Demek istediğiniz bir...

ANDREI — **(Sesini yükselterek)** bir kadın demek istiyorum. Neden kendinizi alçaltmakta ayak diriyorsunuz?

ENRICA — Beni alçaltan sizin evimde oluşunuz.

ANDREI — Ne olduğunu unutmaya çalışın.

ENRICA — Öbür binlerden biri olduğunuzu mu? Bunu unutmanın benim için kolay olduğunu mu sanıyorsunuz?

ANDREI — Hayır, öbür binlerden biri değilim ben. Sizin için bir bilinmezim; hakkımda hemen he-

men hiçbir şey bilmiyorsunuz. Yalnız adımı. Evet, belki de bir de ne denli acı çektiğimi biliyorsunuz. Günümüzde acı çeken insanın değeri öyle az ki! Milyonlarca ,milyonlarca insan var böyle. Dünya bunlarla dolu.. Ama sizin bilmediğiniz şu ki, bu eve girerken birden, niçin ve nasıl olduğunu bilmeden alçalma ve şiddet döneminin bittiğini duydum içimde. Ve sanki ansızın uyanmış, gözlerimi ilk kez açıyormuşum gibi, her şey bana yeni, el değmemiş gibi geldi. Ve şurada şu karşımdaki kadın da yine el değmemiş, tertemiz bir varlıktır.

MADAM LENA — **(Giriş kapısının eşiğinde gözükür, odanın içinde topallıyarak birkaç adım atar, sonra durur. Henüz genç, ama boyalı taşra berberlerinin vitrinlerindeki büstler gibi boyandığı için vaktinden önce yaşlanmış görünen bir kadındır. Zayıf yüzünde ruj lekeleri, sıtmalı gözleri, kırmızı dudakları, geniş bir ağzı vardır. İpek entarisine karışan zavallı bir yoksul kadın hali kaygılı bir ifadesi vardır)** Evinize böyle girdiğim için özür dilerim, Madam Graber. Beni tanımazsınız sanırım. Ben Madam Lena.

ENRICA — Haa!

MADAM LENA — Sizinle biraz konuşmak için geldim Madam Graber.

ENRICA — Benimle mi?

MADAM LENA — Evet sizinle... İstemiyor musunuz yoksa?

ENRICA — Buyurun, oturun lûtfen Madam Lena.

MADAM LENA — Hayır, teşekkür ederim Madam Graber. Bütün topalların tersine ayakta durmayı yeğlerim ben.

ENRICA — Nasıl isterseniz... Benimle konuşmak istediğiniz...

MADAM LENA — **(Andrei'yi göstererek)** Sizi rahatsız etmek istemem, Madam Graber... **(Sigarasını yakmak üzere kibrit kutusunu almak için masaya doğru ilerliyerek)** Daha sonra da gelebilirim...

ENRICA — Hayır, şimdi söyleyin!

MADAM LENA — Peki öyleyse!.. Siz beni tanımazsınız değil mi?

ENRICA — Tanışıklığımız yok ama, görmüşlüğüm var sizi. Kim olduğunuzu bilirim.

MADAM LENA — Hiç yoktan iyi, ama yetmez bu... Savaş sırasında tam üç yıl bir silâh fabrikasında çalıştığımı biliyor muydunuz? Mecburî hizmetten kurtulmak için her şeyi yaptım, ama boşuna. Benim gibi çirkin ve topal bir kadına acımıyorlar erkekler. Kendilerini yurt için feda ettiklerini, savaşı kazanmak için çalıştıklarını söylüyorlardı hep. Ama savaşı kazanmayı bile beceremediler bu aptallar! Evlerine dönebilmeleri için ille de bozgun, ille de istilâ gerekti. **(Topallıyarak ileri geri yürür)**

ENRICA — Oturun rica ederim.

MADAM LENA — Topalladığımı görmek sizi rahatsız mı ediyor? Evde yalnız olduğum zamanlar aynanın önüne geçer, böyle ileri geri yürürüm... Aptalca bir eğlence bu, biliyorum. Ama, sakat bir kadının da aynaya bakmaya hakkı yok mu? **(Enrica'nın önünde durur)** Ah! Sizin kadar güzel olsaydım!

ENRICA — Güzelliğimin bir şeye yaradığını sanıyorsanız...

MADAM LENA — Güzelliğin birtakım yararları vardır. Sizin gibi güzel bir kadından sokak süpür-

mesi, asker çarşafı yıkaması, fabrikada çalışması istenmez: başka türlü işlere ayırırlar sizin gibileri.

ENRICA — Sizin şimdiki uğraşınız gibi bir şeye mi, Madam Lena?

MADAM LENA — Yoo! Aynı şeye olur mu hiç Madam Graber! Beni onlar istemediler ki, gönüllü çalışıyorum ben, kendi hesabıma. Ama siz, güzelliğiniz için seçildiniz bu işe...

ENRICA — Bana güzelliğimden sözetmek için mi geldiniz buraya?

MADAM LENA — Evimde kalıp gelmesem daha iyi ederdim kuşkusuz. Ama beni ihbar etmek isteyen bu Madam Graber nasıl bir şey diye gelip yakından görmek istedim. Bir şeref sorunu mu var ortada, yoksa bir rekabet mi?

ENRICA — **(Tatlılıkla)** Hakkımda neden böyle düşünüyorsunuz, Madam Lena?

MADAM LENA — Yalan mı yoksa? Kime inanayım öyleyse, size mi Madam Emma'ya mı? Hadi, ihbar edin beni! Bir çalışma kampına göndertmek için ne bekliyorsunuz? Sorarım yalnız, size ne zararım dokundu benim? Siz bir hanımefendisiniz, bense bir zavallı, bir hizmetçi parçası. Evet savaştan önce hizmetçiydim, hem tam bu evde, şimdi hanımı olduğum dairede... Biliyor muydunuz bunu?

ENRICA — Hayır. Ama sizi takdir etmek, size yardım etmek için iyi bir neden bu.

MADAM LENA — Bana yardım etmek mi? Bana yardım mı etmek istiyorsunuz? Olacak şey değil!

ENRICA — Bugün birbirimize yardım etmemiz gerekmiyor mu? Ben de, ben de sizin gibi bir zavallıyım... Ve belki de siz benden daha iyisiniz!

MADAM LENA — Sizden daha iyi! Şu hale bakın hele, ben de sizden nefret ederdim bir de!

ENRICA — Benden nefret mi ederdiniz?

MADAM LENA — Kocanızla beraber burada oturmaya geldiğiniz zaman, her geçişinizde, sizi görmek için yolunuzu kollardım, bunu bilir miydiniz? Öyle mutlu, öyle mutlu bir haliniz vardı ki... Ben de, bir zamanlar ben de mutluydum. Küçük bir oğlum vardı... Evet, savaş başlangıcında. Patronlarımın oğlu öğrenciydi: bir akşam sarhoş döndü. Ben de basit bir hizmetçiydim o zaman. Sonra gitti, savaşta öldü. Küçük oğlan bana kaldı, benimdir o; aslında babasının ölümüne pek öyle üzülmüyorum... Aa, affedersiniz, sizin de kocanızın öldüğünü unuttum.

ENRICA — Kocam savaşta öldü. Ama, ama bana küçük bir oğlan bırakmadı.

MADAM LENA — Ölmüş olması daha iyi. Kendisi için değil zavallının, ama geri dönünce bir gün, hareket tarzım hakkında bana hesap sorabilir ve belki de küçük oğlunu benden alabilirdi! Bir erkeğin, karısına, savaş sırasında yaşıyabilmek için ne yaptığını sormıya hakkı var mıdır? Hiç kimsenin bir kadına hesap sormıya hakkı yoktur, değil mi? Cevap vermiyorsunuz bana, bakıyorum da...

ANDREI — **(Madam Lena'ya doğru ilerlemiştir, alçak sesle)** Hayır, hiç kimsenin bir kadına böyle yıllarda yaşıyabilmek için ne yaptığını sormıya hakkı yoktur, hiç kimsenin.

MADAM LENA — Küçük oğlunun bile mi? Bir gün büyüdüğünde, onun bile mi?

ANDREI — Onun bile.

MADAM LENA — Ama yarın, yeniden bir vatan, bir bayrak, hakimler, jandarmalar bulduğumuz

zaman beni tutukluyabileceklerini, oğlumu şerefsiz kılmakla suçluyabileceklerini sanmıyor musunuz?

ANDREI — Hayır, hayır!

MADAM LENA — Çocuklarını şerefsiz kılan bizim gibi zavallılar değildir, değil mi Madam Graber?

ENRICA — Hayır, bizler değiliz.

MADAM LENA — Teşekkür ederim, Madam Graber! Ve bir gün bu kâbus bitecek, yaşantının, mutluluğun tadını yeniden bulacağız, yeniden mutlu olacağız değil mi, Madam Graber? Cevap vermiyorsunuz... Neden? Bugünün bizim için hiçbir zaman gelmiyeceğini mi düşünüyorsunuz yoksa? Söyleyin, sizin de benim de, bizim de gene yaşamak, mutlu olmak, sevmek hakkımız olacak... **(Enrica Lena'ya doğru ilerler, onu kucaklar ve sessizce öper)** Ah! Teşekkür ederim Madam Graber, teşekkür ederim!.. Ama benim gibi bir kadını öpmeyin siz. Utandırıyorsunuz beni. Utanıyorum, sizi haksız yere suçladım ben, Madam Graber! Hakaret ettim size... Bir zavallıyım ben, beni öpmemeliydiniz siz, buna lâyık değilim ben... **(Hem ağlıyarak hem gülerek çıkıp gider.)**

ANDREI — **(Sahnenin ortasında, ayakta kalmış olan Enrica'ya)** Neden ona cevap vermediniz? Neden kendisine, onun da, sizin de yeniden mutlu günlere kavuşacağınızı söylemediniz?

ENRICA — Doğru değil bu çünkü, Andrei.

ANDREI — Gerçek sizi bu denli korkutuyor mu?

ENRICA — Gerçek dediğin, bizim alçaklığımız!

ANDREI — Hayır. Gerçek yalnız yalanın tersi değil, acının, felâketin de tersidir. Yaşamaya, mutluluğa güvendir gerçek, onlara inanmaktır. **(Enrica başını çevirir)** Neyiniz var?

ENRICA — Hiçbir şey Andrei.

ANDREI — Ağlıyor musunuz? Neden?

ENRICA — Sağ kalmanın utancından.

ANDREI — Sağ kalmadan utanılacak olsa bu savaş ölüleri bir leş yığınından başka bir şey olmazdı.

ENRICA — Bu milyonlarca ölü, hâlâ haysiyetli bir dünyayı, hâlâ umutları olan bir dünyayı mı bırakıp gittiler sanıyorsun? Hayır, arkalarından bize bıraktıkları yalnız korku, yalnız kin, yalnız nefret ve bir de sağ kalmanın utancı, bu bağışlanmaz utanç, hepsi bu!

ANDREI — Ölülere karşı, ölülerinize karşı bu kırgınlık neden?

ENRICA — Alçak bir dünyada, yapayalnız, savunmasız bırakarak aldattılar beni çünkü onlar, bana ihanet ettiler.

ANDREI — **(Gözünde bir anı canlanmışcasına, Enrica'ya bakmadan alçak sesle konuşur)** Daha gencecikti karım, çocuk denecek yaştaydı... Beni yalnız, yardımsız bırakarak bana ne denli zarar vereceğini kavrıyamadan öldü. Kızmıyorum ona. Onun suçu değildi bu, ölmek istemiyordu kendisi. Ama, henüz gencecikti, kendini savunacak güçte değildi. Felâketler, açlık, yorgunluk, utanç sonunda öldürüp bitirdiler onu. O da yaşamak için çabaladı. Kadınlar orospu olmuş, bir lokma ekmek için kendilerini askerlere satıyorlardı. Ama kendini savunacak güçte değildi o. Öldü. Ölümüyle bana ihanet edeceğini düşünmüyordu. Onun suçu değil bu. O henüz bir çocuktu.

ENRICA — Böylesi daha iyi. Karşınızda kızarmaya dayanamazdı yoksa.

ANDREI — Beni kızarırken görmemek için öldü o. Ve kocanız sağ olup bir gün geri dönseydi, kendisini bağışlatmıya çalışacak siz değil o olacaktı.

ENRICA — Ölümü düşünmüyor musunuz hiç? Bağışlanmanın biricik yolu olarak düşünüyorum onu ben.

ANDREI — **(Enrica'ya yaklaşır, elini genç kadının kolu üzerine koy. Enrica titrer ve kolunu çeker)** Benden neden böyle korkuyorsunuz? Size bir kötülük gelmez benden. Yardım etmek istiyorum size.

ENRICA — Yardıma ihtiyacım mı var sanıyorsunuz?

ANDREI — Evet.

ENRICA — Sizin yardımınıza mı?

ANDREI — Evet, benim sizinkine ihtiyacım olduğu gibi.

ENRICA — Bana kaygı veren de bu ya zaten!

ANDREI — Herkes gibi bir erkek olsaydım, benden korkar mıydınız?

ENRICA — **(Duraksayarak)** Hayır.

ANDREI — Kızmaz mıydınız?

ENRICA — Hayır, yalnız iğrenirdim.

ANDREI — Peki neden bana karşı isyan ediyorsunuz?

ENRICA — İçgüdüyle.

ANDREI — Kadının içgüdüsünde isyan değil, acımak vardır.

ENRICA — Neden acıyayım size?

ANDREI — İkimizden, acınmaya en çok ihtiyacı olan benim çünkü. Buraya da bunun için geldim ya zaten.

ENRICA — Yok canım! Bir kadın istiyordunuz. Onu da buldunuz. Daha ne istiyorsunuz?

ANDREI — Kendinden tiksinmenin en alt derecesine düşmüş bir erkeğin ne aradığını bilebilir misiniz siz? Yükünü, vicdanına baskı yapan yükünü kendisiyle paylaşacak bir varlık, bir insan arar o! Kaygısını, üzüntüsünü dağıtacak bir varlık! Bir suç ortağı.

ENRICA — Peki bu suç ortağının illa de bir kadın mı olması gerek?

ANDREI — Evet.

ENRICA — Herhangi bir kadın?

ANDREI — Hayır. Utancın tadını bilen bir kadın, kendinden utanan, aşağılanmış bir kadın.

ENRICA — Utancının bilincine vardığı halde, kendini masum sanan?

ANDREI — Evet... çektiğinin bilincinde ve sorumlu.

ENRICA — Kendi kendine iyileşemiyecek?

ANDREI — Evet.

ENRICA — Buna artık gücü kalmamış?

ANDREI — Evet.

ENRICA — Hattâ iyileşmeyi bile istemiyor.

ANDREI — Evet.

ENRICA — Utancından zevk alacak hale gelmiş, ona alçak gönüllülüğün, fedakârlığın, cömertliğin, yalan renklerini verebilen bir kadın, değil mi? Bu mu, bu mu istediğin Andrei?

ANDREI — Evet, bu, bu.

ENRICA — İçinizdeki acıyı anlıyan, onu duyan, sizinle paylaşan, suç ortağınız olacak bir kadın? Peki ama, içinizi kanatan bu acı, bu işkence ne Andrei?

ANDREI — Hayvan olmadıktan sonra hiçbir erkek savaşı kabul edemez, ona razı olamaz ve rahat bir vicdanla savaştan çıkamaz.

ENRICA — Sanıyor musun ki, benim gibi bir kadın... Hayır Andrei, doğru değil bu, olacak şey değil, size yardım edemem ben. Umut yok artık benim için, mutluluk yok, sevi yok... Bütün bir yaşam için kirlendim ben Andrei, kirlendim ben, kirlendim.

ANDREI — **(Onu yavaşça kollarına alır)** Bazı yaratılışlar vardır ki, hiçbir şeyle kirletilemezler.

ENRICA — **(Bir an başı Andrei'nin omuzunda, kendini bırakır, gözyaşlarını tutamaz)** Andrei! **(Sonra birden yaptığından korkmuşcasına geri çekilir, birkaç adım geriler ve boğuk bir sesle çağırır)** Clara! Clara! **(Clara sağdaki kapıdan gözükür, önce şaşırır, sonra Enrica'ya doğru ilerler)** İşte! Gel, sen git onunla! Ben istemiyorum, yapamam. Kendi payını ödemek istemiyor muydun? Peki öyleyse, al işte kendi utanç payını! Sana bırakıyorum yerimi... Hans'a ihanet etmek istemiyorum ben!

CLARA — **(Elinde yeşil kâğıdı tutar, kireç gibi kesilmiştir, gözlerini Andrei'den ayırmaz, ona doğru ilerler, sonra birden geri döner, Enrica'nın arkasına saklanmaya çalışır)** Hayır Enrica! Hayır, hayır, olmaz bu. **(Andrei, piyanonun yanında ayakta hâlâ ısrarla Enrica'ya bakmaktadır; piyanonun tuşlarına parmak uçlariyle dokunur, kendisiyle konuşmak istiyormuşcasına Enrica'ya doğru ilerler, sonra geri dönüp kapıya yönelir ve çıkar).**

PERDE

PERDE III

(Lilly, ayakta, bir koltuğun arkasına dayanmıştır, kollarında bir çiçek demeti, yüzü Enrica'nın kapısına dönüktür, gülümser, zarif bir hali vardır, bir fotoğrafçıya poz veriyor gibidir sanki. Enrica'nın kapısı açılır. Oradan çıkan asker giriş kapısına doğru yönelir. Kısa boylu, perişan bir gençtir. Yüzü geniş ve kemiklidir. Lilly'yi farkeder, durur. Lilly kımıldamaz. Asker sessizce Lilly'ye bakar, sonra, hayret içinde ona doğru ilerler.)

LILLY — Günaydın. **(Askere yaklaşır ve kibarca önünde eğilir. Asker cevap vermeden ona açgözlülükle bakmaktadır.)** Neden böyle bakıyorsunuz bana?... Nazik buluyor musunuz bari?... Sahi mi?... Bana kompliman yapan ilk erkek sizsiniz. **(Asker kımıldamadan güler.) (Ona bir çiçek verir.)** Buyur. İstemez misin?. **(Asker başıyla hayır der, gülmesi-**

ne devam eder.) Benden korkuyor musun yoksa? **(Çiçek demetini askere uzatır.)** Buyur... senin bunlar...

ASKER — Niet... Oçin spasibo... niet...

LILLY — **(Çiçek demetini kibarca askerin kollarına bırakır, iki kulağının arkasına birer çiçek takar, şapkasına, ceketinin yakasına, apoletlerine çiçekler dizer.)** Uslu dur... Kımıldama... hah işte... böyle...

ASKER — **Gülerek uzaklaşır, kendi yöresinde dönerek Lilly'nin masum oyununa engel olmak ister.)** Niet... niet...

LILLY — Dur hele... bir tane de şuraya, saçlarına... işte... böyle... **(Kollarında çiçek demetiyle kımıldamadan duran askeri seyretmek için iki adım geriler.)** Eşsizsin... çok güzelsin şimdi... **(Asker çiçek demetini yere düşürür ve Lilly'ye doğru ilerler.) (Afallamış ve paniğe kapılmış olarak.)** Hayır... hayır... **(Gerilerken piyanoya çarpar, elini arkaya doğru uzatır, parmaklarını tuşlar üzerinde rasgele gezdirir ve bağıntısız sesler çıkartır.)**... Hoşuna gitti mi?... Müzikten hoşlanır mısın?... Uslu durursan, sana güzel bir şarkı söylerim... **(Henüz pek olgunlaşmamış bir sesle şarkı söylemeye koyulur. Asker yavaşça yaklaşır.) (Korku içinde.)** Hayır! **(Asker onu kendine çekmiye çalışır.) (Piyanonun arkasına kaçar.)** Hayır! Hayır!... bırakın beni! **(Asker Lilly'yi kucaklayıp sıkar, dudaklarını dudaklarına bastırır.)**

ENRICA — **(Odasının kapısında gözükerek.)** Lilly! **(Asker Lilly'yi bırakır ve tehdit edercesine Enrica'ya döner.)**

ENRICA — **(Lilly ile askerin arasına dikilir.)** Defol burdan!... sersem!...

ASKER — **(Gerçek bir rus köylüsünün küstah ve çılgın haliyle.)** Haraşo... Haraşo...

ENRICA — Defol buradan! Aptal!

ASKER — **(Kapıya doğru geriler.)** Da..., da... haraşo, daragayya... haraşo... **(Eşikte elini şapkasına götürerek sinsi, yılışıkça selâmlar.)**

ENRICA — Korktun mu?

LILLY — **(Ağlayarak döner.)** Hayır, korkmadım... Dokunma bana, Enrica...

ENRICA — Allak bullak olmuş gibisin? Neden bana böyle bakıyorsun? Sana bir kötülük yapmak istemiyordu... Neden dehşete kapıldın?

LILLY — Bu asker... Şimdi anlıyorum... Bana dokunma, Enrica!...

ENRICA — Askerlerle konuşmamalısın sen... Tehlikeli birşey bu.

LILLY — Tehlikeli mi? Neden?

ENRICA — Fena çocuklar değil ama, biraz haşin ve kabalar.

LILLY — Benim için tehlikeli, senin için değil! Peki ama neden?

ENRICA — Ben bir kadınım. Onlarla konuşmasını bilirim. Avucumun içine alırım onları, beni sayarlar. Oysa sen, sen daha çocuksun, Lilly.

LILLY — Doğru değil bu!... Bana bir çocuk gözüyle bakmadı o asker... bir kadın muamelesi yaptı, sana yaptıkları gibi!... Şimdi senden ne istemeye geldiklerini anlıyorum artık... Evin neden sigara, şarap ve çukulatayla dolup taştığını, annemin neden hep sarhoş olduğunu anlıyorum... Şimdi anlıyorum artık, Enrica!

ENRICA — Annenden bu şekilde sözetme, Lilly!

LILLY — Ah! senin artık neden eskisi gibi olmadığını anlıyorum Enrica, bazan yüzüne baktığımda neden kızardığını anlıyorum!

ENRICA — Sus, Lilly!

LILLY — Kabul etmeseydin, Enrica... reddetseydin, açlıktan ölseydin,... hapislerde sürünseydin... Bizim için kendini feda etmene değmezdi bu...

ENRICA — Senin için de mi, Lilly?

LILLY — Ne benim için, ne de başkası için! Herkes senden geçiniyor evde. Ama kimsenin de sana minnettarlık duyduğu yok.

ENRICA — Kimseden teşekkür beklemiyorum ben.

LILLY — Pek öyle bir önemim yok ama, her zaman senin yanında olacağım ben, sana destek olacağım, Enrica!

ENRICA — Bundan kuşkum yok. Benim için bir sen varsın.

MADAM EMMA — **(Elinde bir deste iskambil kâğıdı, ağzında sigara sağdaki kapıdan girer; birinci perdedeki o eski, ama şimdi daha da dökülmüş elbisesiyledir. Masaya geçip kâğıtları karmaya başlar.)** Of! amma da sıcak!... **(Kâğıtları fal için masanın üzerine dizer.)**... Ne o, neyiniz var?... Bir tuhaf duruyorsunuz... Nen var Lilly?

LILLY — Hiç, anne.

MADAM EMMA — Hiç mi! Şu haline bak. Ne durumda olduğunu bari bir bilsen? Biraz hareket etsene, ara sıra bir çıkıp dolaşsana. Neden Clara ile gezmiye çıkmıyorsun hiç?... Biraz hava iyi gelir sana... **(Masanın üzerindeki şişeyi alır, bir bardağa biraz şarap koymak ister, ama şişe boştur.)** Lilly, haydi şekerim, git de bana bir başka şişe getir.

LILLY — Hayır, anne.

MADAM EMMA — Ne diyorsun?

LILLY — Hayır diyorum.

MADAM EMMA — Nen var senin, Lilly? Sinirlisin?

LILLY — İçmeyi bırak, anne.

MADAM EMMA — Bu sıcakta birazcık şarap içmem hoşuna gitmiyor mu senin?... Git bana bir başka şişe getir, Lilly.

LILLY — Utanmalısın, anne.

MADAM EMMA — Neden utanmalıyım?... susamaktan mı? Sana da ne oluyor?... Haydi uzatma, Lilly...

LILLY — Ah Enrica!... bilmem ki, nasıl söyliyeyim ben... sen söyle ona, ayıp olduğunu sen söyle!

MADAM EMMA — **(Şaşkın.)** Ayıp mı? Neden peki? **(Gözlerini Enrica'ya çevirir.)**... Haa, onun kafasını bozan sensin demek!... Ben senin için bunca şey yapayım da sen benden bir parmak şarabı esirgiyesin ha!... Öyle ya!... Yakında sigaralarımı sayı ile vereceksin, ekmeği, kahveyi gramla... Evceğizimizde beni kendine dilenci yapacaksın sonunda... **(Lilly'ye döner.)** Öyledir, Lilly, kendi evimizde açlıktan ölmüyorsak Enrica'nın sayesinde bu! Herkes biliyor bunu, bir sen mi ayıplıyorsun? Bir fedakârlığın karşılığını neden reddetmeli? Enrica kendini feda ettiyse, bu onun da işine geliyor da ondan!

LILLY — Doğru değil bu!

MADAM EMMA — Bana inanmıyorsan kendisine sor!

LILLY — Doğru değil bu! Doğru değil bu!

ENRICA — **(Buz gibi bir tonla, Madam Emma'ya.)** Yeter artık, kes! Defol!

MADAM EMMA — Defolayım ha? Neden peki? Hepiniz beni defetmek istiyorsunuz, biliyorum... Evi neye döndürmek... İstediğin kadar kurban edilmiş numarası yap, ama Lilly'ye seni buna benim zorladığımı söyleme!

ENRICA — Sarhoşsun sen, defol!

MADAM EMMA — Benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret edebiliyorsun? Ben olmasaydım, bu ev neye dönerdi biliyor musun? Benim sayemde, adım, ünüm sayesindedir ki sen bugün bir... şey... olmadın...

ENRICA — **(Madam Emma'ya doğru tehdit edici bir ifadeyle ilerler.)** Bir ne? Haydi, söyle!

MADAM EMMA — **(Birden sakinleşmiş ve ayılmıştır.)** Bana karşı böyle davranmamalısın, Enrica! Bana güvenmelisin sen... Herşeyden önce aklı başında iki kadınız biz!. Kavga edeceğimize birbirimizi desteklesek daha iyi olmaz mı?... Sana şimdiyedek bundan hiç sözetmedim ama, inan ki bu denli aşağılara düşeceğimi ben de ummamıştım doğrusu! Sonunda herşeyi kabul ettim, herşeye alıştım, ve bunlardan da hiç vicdan azabı duymadan yararlanıyorum... Öylesine rahat bir şey ki bu... Sonra içmeye başladım, ve şimdi, ne denli içersem kendimi o denli yıkılmış hissediyorum. Başka türlü hareket etmemize imkân olmadığını, günün birinde bütün bunların biteceğini, herşeyin gene eskisi gibi olacağını bana tekrar tekrar söylemenize lüzum yok! Yaptıklarımızı unutacağımızı, hiç kimsenin hatırlamıyacağını, gene eski halimize dönebileceğimizi iddia etmeğe lüzum yok! Hayır, lüzum yok, hiçbir zaman unutmıyacağız.

ENRICA — Yok, sen, sen unutursun!

MADAM EMMA — Hayır, Enrica! Haksızlık etme!

ENRICA — Haksızlık mı?

MADAM EMMA — Haklısın, biliyorum, artık hiç bir şeye hakkım yok, hattâ senin...

ENRICA — Acımama mı demek istiyorsunuz?

MADAM EMMA — Hayır... Herşeyi yitirdim ben: Lilly'yi, Clara'yı seni!... Hiç bir şeyim kalmadı artık! Hepiniz beni başınızdan attınız. Hans bile... **(Enrica, şaşkın, başını çevirir, Madam Emma'ya bakar.)** Geceleri, onun hâlâ bir çocuk olduğunu, kendisini uyutmak için... göğsümde sıktığımı kuruyorum ve kim olduğunu bilmediğim birisi, onu kollarımdan koparıp alıyor. Sonra, oğlumu düşününce onun artık bana ait olmadığını hissediyorum! Belki onu benden kaçırdıkları da doğrudur! Belki de benim gibi bir kadının artık bir çocuğa sahip olmaya hakkı yoktur... o çocuk ölü de olsa... **(Sırtı çökmüş, konuşmaya devam ederek, yavaşça sağdaki kapıdan çıkar.)**

LILLY — Annemin dediklerine bakma sen, Enrica! İçtiği zaman hep böyle olur. Eskiden, böyle değildi... Ben de, ben de artık aynı değilim...

ENRICA — Yok canım, sen hâlâ benim küçük Lilly'msin!

LILLY — Geçen gün sen bana Hans'ı hâlâ ve hatta belki de yaşadığı zamandan daha çok sevdiğini söyledin. Öyleyse, o sana yardım edebilirdi! Denemeliydin bunu bir, sana yardım etmesini istemeliydin kendisinden... şöyle... gözlerini kapıyarak...

ENRICA — Kimse bana yardım edemezdi, Lilly... Hans bile!

LILLY — Kendisine herşeyi anlatsan seni anlamaz mıydı dersin?

ENRICA — Bilmem... Ama, hayır, anlıyamazdı.

LILLY — Ama ölüler herşeyi anlasalar gerek. Bağışlardı seni o.

ENRICA — Hayır, bağışlıyamazdı.

LILLY — Ona, bunu, kendin için değil de, örneğin benim için yaptığını söylesen de mi?

ENRICA — Clara'yı anneni, seni, herhangi bir kadını bağışlardı ama beni bağışlayamazdı.

LILLY — Neden peki?

ENRICA — Beni severdi çünkü.

LILLY — İyi ama beni neden bağışlardı?

ENRICA — Çünkü sen, yalnız kızkardeşisin onun.

LILLY — Ya sen, onun için benden daha mı önemliydin?

ENRICA — Şüphesiz.

LILLY — Herkesten de mi?

ENRICA — Şüphesiz.

LILLY — Bunun için mi seni bağışlayamazdı?

ENRICA — Evet, özellikle bunun için.

LILLY — Aşk dedikleri bu mu yani?

ENRICA — Evet, bu.

LILLY — Peki öyleyse, madem aşk bu denli zalim, neden kendini öldürmedin sen?

ENRICA — Sus, Lilly, sus.

LILLY — Senin yerinde olsam, kendimi öldürürdüm ben!

ENRICA — **(Eliyle onun ağzını kapar.)** Sus, Lilly, sus.

MADAM LENA — **(Soluk soluğa eşikte belirir.)** Madam Graber! **(Enrica, şaşkın, Madam Lena'ya doğ-**

ru döner.) Bana yardım edin, Madam Enrica!... Kovmayın beni!... **(Takip edilmiş olmaktan korkarcasına gözlerini kapıdan ayırmamaktadır, sonra Enrica'nın arkasına sığınır.)**

ENRICA — Neniz var, Madam Lena?

MADAM LENA — Komiser aşağıda, Madam Carlotta'yı sorguya çekiyor... Biri beni ihbar etmiş... Günün birinde beni ihbar edeceklerini çok iyi biliyordum... Ah! Madam Graber..., yardım edin bana...

ENRICA — Sakin olun, Madam Lena... Belki sizin için gelmemiştir Komiser.

MADAM LENA — Kimin için gelecek!... İhbar etmişler beni... Bir çalışma kampında çürümeye gönderirler şimdi... İçecek bir şeyiniz var mı?

ENRICA — Var, durun... Lilly, lütfen... **(Lilly raftan bir bardak ve bir şişe alır.)**

ENRICA — Buyurun şu koltuğa, Madam Lena...

MADAM LENA — Hayır teşekkür ederim, Madam Graber...

ENRICA — Neden böyle titriyorsunuz?... Bir hiç yüzünden korkuya kapıldığınızı göreceksiniz.

MADAM LENA — **(Lilly'nin kendisine uzattığı bardağı alarak.)** Teşekkür ederim, Madmazel Lilly. **(Bardağı bir dikişte boşaltır, sonra ceplerinde bir sigara araştırır.)**... Bir hiç yüzünden mi? **(Lilly masadan bir sigara paketi alır ve Madam Lena'ya uzatır. Madam Lena titreyen bir elle bir sigara alır, ağzına götürür. Lilly bir kibrit kutusu alır ve Madam Lena'nın sigarasını yakar.** Teşekkür ederim... **(İki derin nefes çeker.)** İlk gelişleri değil bu, ne demek olduğunu bilirim ben bunun... Bağışlayın, Madam Enrica, buraya çıkmamalıydım. Benim için hiçbir şey

yapamazsınız... Sizi de boş yere suç ortağı yapıyorum...

ENRICA — Odama saklanın, Madam Lena... Kimse sizi orada aramaz... Haydi, çabuk!

MADAM LENA — Teşekkür ederim, Madam Enrica... Ama sizin için çok tehlikeli birşey bu... En iyisi beni burada hiçbir şey yokmuş gibi bulması... Görüyorsunuz ya?... Korkmuyorum artık... titremiyorum da... İnanın ki içim rahat, korkmuyorum artık... **(Sıçrıyarak.)** Ah! geldi işte! **(Korunmak istercesine Enrica'nın arkasına sığınır.)**

KOMİSER — **(Kapıdan görükerek.)** Selâm, Madam Graber.

ENRICA — Selâm... Buyurun, lütfen...

KOMİSER — Özür dilerim, Madam Graber. Sizinle bir dakika görüşebilir miyim?

ENRICA — Bana söyleyecek özel bir şeyiniz mi var?

KOMİSER — Evet, yalnız size!

MADAM LENA — Neden şimdi Madam Graber'e hitap ediyorsunuz? Aradığınız benim. Madam Graber'in bu işle hiçbir ilgisi yok.

KOMİSER — Yanılmıyorsam Madam Lena'sınız siz, değil mi?

MADAM LENA — Kim olduğumu çok iyi biliyorsunuz. Neden soruyorsunuz bir de?

KOMİSER — Burda işiniz ne sizin?

ENRICA — Kendisini ben çağırdım. Dostlarımdandır Madam Lena.

KOMİSER — Evinize dönün. Gerekirse sizi sonra görürüm.

MADAM LENA — Niçin sonra? Ne diyecekseniz hemen söyleyin.

KOMİSER — Neyin söz konusu olduğunu biliyorsunuzdur herhalde.

MADAM LENA — Bilmez olur muyum!.. Kapımın önünde, sahanlıkta, askerlerinizi beklediğim Madam Graber'in müşterilerini çaldığım için ihbar ettiler beni... Benim de yaşamaya hakkım var, benim de yemek yemem gerek... Hiç aç kaldınız mı siz, Komiser Bey? Açlığın ne olduğunu bilir misiniz?

KOMİSER — Üzerinde ticaret yapılmaması gereken bir şeydir.

MADAM LENA — Avrupa'da açlığın ne olduğunu göstermek için bir parça açlık satın alıp, yurdunuza, evinize götürmelisiniz; herhangi bir şey gibi satın alınabilir o da. Bir kadını satın aldığınızı sanırken, açlığını satın alırsınız aslında. Bir aşkı satın aldığınızı sanırken satın aldığınız sadece bir parça açlıktır.

KOMİSER — Biz Avrupa'ya sizin açlığınızı satın almaya gelmedik. Bir şeyimize yaramaz bu bizim.

MADAM LENA — Açlığın daha iyisini imal ettiğiniz için mi bizimkini satın almak istemiyorsunuz? Beni de tutup bir çalışma kampına göndermek istiyorsunuz, çünkü artık pek iş kalmamış bir mal satıyorum, değil mi? Bana bunu mu söylemeye geldiniz?

KOMİSER — Tam değil.

MADAM LENA — Halime baktınız mı hiç? Çirkin, düşük, topal bir kadınım ben, karnım aç. Güç işlere gelemem pek öyle, yapsam yapsam aşk yapabilirim! Omuzlarıma bakın hele. **(Bir omuzunu açar.)** Şu izlere bakın. Ne izleri olduklarını sanıyorsunuz siz? Okşama izi mi? Kamçı yerleri bunlar. «Bizim» erkeklere borçluyum onları ben, sizinkilere değil. Hepsi birbirinin aynı, değil mi?

KOMİSER — Bana söyliyecek başka bir şeyiniz var mı?

MADAM LENA — Fabrikalarınızı işletmek için benim gibi süprüntülere ihtiyaç gösterecek denli mi düştünüz? Çalışma kamplarınızdan korkum yok benim. Size korkumu görmek zevkini hiç bir zaman tattırmıyacağım. İstersem, ben de, aksamadan yürüyebilirim. Bakın: bir ki, bir ki... **(Ve kısa bacağını ayak parmakları üzerine yüklüyerek düzgün yürümeye başlar birden, sallanır ve bir koltuğun arkalığına tutunur.)** Ah! Bağışlayın, Madam Graber... **(Bu defa feci bir şekilde topallıyarak kapıya doğru gider.)**

KOMİSER — Madam Lena?

MADAM LENA — **(Dönmeden birden durur.)** Ne istiyorsunuz benden? Daha mı aşağılamak istiyorsunuz beni? **(Clara giriş kapısından girer ve üstte bir şişenin gözüktüğü çok dolu bir torbayı taşır. Biraz geride durur, torbayı yere koyar.)**

KOMİSER — Ben buraya bir ihbar yüzünden gelmiş değilim. Sizin hakkınızdaki bir ihbar ilgilendirmez bizi.

MADAM LENA — **(Yavaşça döner, hâlâ kaygılıdır.)** Öyleyse?.. Doğrusu anlamıyorum, Komiser Bey.

KOMİSER — Siz halktan bir kadınsınız, Madam Lena. Sizin gibi kadınları aşağılamak önemli değildir pek.

MADAM LENA — Gerçek bir hanımefendi... Madam Graber gibi... Bir hanımefendi olsaydım bana hiç saygınız olmıyacak mıydı?

KOMİSER — Evet, aşağı yukarı öyle.

MADAM LENA — Demek aşağılamak istedikleriniz yalnız gerçek hanımefendiler, öyle mi?

KOMİSER — Evet, yalnız onlar.

ENRICA — Misilleme olsun diye herhalde?

KOMİSER — Evet, misilleme olsun diye de. Ödeme sırası bu kez de onların olsun.

ENRICA — Neyi ödeme?

KOMİSER — Bunu siz benden çok daha iyi bilirsiniz, Madam Graber.

ENRICA — Bildiğim, bir kocanın savaşta ölmesini çok pahalı ödediğimdir.

CLARA — Yakınmaya hakkın yok, Enrica. İyi bir maaş bağladılar sana.

KOMİSER — Clara Graber misiniz siz?

CLARA — Evet. Tarifeyi artırmaya mı geldiniz?

KOMİSER — Gerçek hanımefendilerin değerlerinin arttığını mı sanıyorsunuz?

CLARA — Onları aşağılamaya çalıştığınız ölçüde, evet.

KOMİSER — Kimse sizi aşağılamayı düşünmedi henüz, Matmazel Clara.

CLARA — Denemediniz de ondan! Başaramazdınız bunu. Her zaman, söylediğiniz gibi, gerçek bir hanımefendi olarak kalacağım ben. Enrica da.

MADAM LENA — Ya ben, Komiser Bey, gerçek bir hanımefendi olamıyacak mıyım hiç?

KOMİSER — Siz daha iyi bir şeysiniz, Madam Lena.

MADAM LENA — A, sahi! Bana bunu daha önce de söylemiştiniz. Mutsuzun biriyim ben... **(Acılı bir gülüşle.)** Duydunuz mu, Madam Graber? Sizden daha iyi bir şeyim, ben. Ben de bir hanımefendi olmak isterdim, Komiser Bey, yaşantım boyunca kur-

duğum tek düştü bu. Fedakârlık, aşağılanma ve sefaletle yoğrula yoğrula bir gün buna erişeceğimi umuyorum... Siz ki, dört yıl çarpıştınız, milyonlarca insan kaybettiniz, savaşı kazandınız; bütün bunları, gelip bana ve bütün benim gibilere, hep mutsuz kalacağımızı söylemek için mi yaptınız? Doğrusu çok iyi bir haber!...

KOMİSER — Konuştuğunuz yeter, Madam Lena, şimdi, gidin artık.

MADAM LENA — Hay hay, gideyim, eğer bu sizi hoşnut kılıyorsa. Allahaısmarrladık, Madam Graber.

ENRICA — Güle güle, Madam Lena.

MADAM LENA — **(Küstahça gülerek, kısa ayağını ucuna basıp, topallamadan yürüyerek, kapıya doğru gider. Birden durur, üzüntülü ve kötü bir ifadeyle Komisere doğru döner.)** Size söylemeyi unuttum, Komiser Bey... bir küçük oğlum var benim... Saygı değer bir çocuk değil, bir piçtir kendisi... Ama bir gün onu saygı görecek... annesinden utanç duymıyacak... bir adam yapmayı ümit ediyordum... İstemem ki oğlum, annesinin aşağılık bir mutsuz olduğunu öğrensin bir gün; bunu sizden rica edebilir miyim, Komiser Bey?

KOMİSER — Çıkın dedim size.

MADAM LENA — Gene de sağolun, Komiser Bey... Ne gerekiyorsa yapmaya hazırdım? **(Kambur ve topallıyarak çıkar.)**

CLARA — **(Çantasını alır, içinden bir şişe çıkarıp masanın üzerine koyar.)** Bu şarap annem için, Komiser Bey. Zavallıyı mazur görmeli. Sandığımızdan çok acı çekiyor. Bunun için içiyor zaten. Belki inanmıyacaksınız ama annem çok mükemmel bir kadındı; gerçek bir hanımefendiydi; bugün ise bir yı-

kıntıdan başka bir şey değil... İstediğiniz buydu, değil mi? Hepimizi düştüğümüz durumdan utanacak hale getirmek? Yaşlı olduğu ve dünyasının yıkılmasına dayanamadığı için onda başarı sağladınız... Ama Enrica, ben ve Lilly için durum başka. Gururumuzu, herşeye karşın olduğumuz gibi kalabilmenin gururunu hâlâ taşıyoruz biz! Buna bir şey yapamazsınız, Komiser Bey... Allahaısmarladık, Komisey Bey... Gel Lilly! **(Ardında Lilly ile sağdaki kapıdan çıkar.)**

ENRICA — Şüphesiz bu işe seçtiğiniz zaman beni çok küçümsüyordunuz. Niçin seçtiniz beni? Yalnız bir hanım, Clara'nın dediği gibi, mükemmel bir kadın olduğum için mi?

KOMİSER — Bunun için de.

ENRICA — Ve... beni hâlâ namuslu bir kadın olarak kabul ediyor musunuz?

KOMİSER — Cevap vermemeyi yeğlerim.

ENRICA — Lütfen, cevap verin.

KOMİSER — Size çok saygım var, Madam Graber.

ENRICA — Teşekkür ederim!

KOMİSER — Ama hiç acımıyorum.

ENRICA — Biliyorum bunu. Bundan dolayı da teşekkür ederim size.

KOMİSER — Bizler, hıristiyan değiliz. Acıma yerine saygıyı koyuyoruz.

ENRICA — Suçlu duruma düşmekten mi çekiniyorsunuz?

KOMİSER — Belki. **(Sessizlik.)** Bu günlerde Andrei adında bir askerimiz geldi mi size?

ENRICA — **(Şaşkın, perişan.)** Andrei?... Evet... ne olmuş?

KOMİSER — Tam hangi gün?

ENRICA — Tam olarak söyliyemiyeceğim. Birkaç gün önce.

KOMİSER — Hatırlamaya çalışın.

ENRICA — On gün kadar önce.

KOMİSER — Sonra gene geldi mi size?

ENRICA — Hayır, bir tek defa geldi

KOMİSER — Onu da başkaları gibi mi kabul ettiniz?

ENRICA — Hayır. Onu burada, bu odada, kabul ettim. Orada değil.

KOMİSER — Kendisiyle başka bir ilişkiniz olmadı mı?

ENRICA — Kendisiyle hiçbir ilişkim olmadı.

KOMİSER — Neden özellikle onunla olmadı?

ENRICA — Bilmiyorum. İstemedim.

KOMİSER — Neden istemediniz?

ENRICA — Yapamazdım... Belki o da buraya bunun için gelmemişti...

KOMİSER — Tuhaf birşey farkettiniz mi onda?

ENRICA — Tuhafla neyi kastediyorsunuz?

KOMİSER — Heyecanlı mıydı?... ya da perişan mıydı... Saçma sapan şeyler söylüyor muydu?

ENRICA — Hayır. Üzüntülü, âdeta şefkatli bir ifadeyle, doğru ve iyi şeyler söylüyordu. Kendisine, bana, bütün insanlara, acı çektiren herşeyden kendini sorumlu tutuyordu.

KOMİSER — Bütün bunlar pek belirsiz şeyler. Bana, belirli bir olaydan dolayı kendini suçlu hissedip hissetmediğini... vicdanını bir şeyin rahatsız edip etmediğini söyliyemez misiniz?

ENRICA — Söyledim ya. Vicdanı kâbusla doluydu; başkalarının felâketindeki sorumluluğu kavrayan insanları parçalayan bir kâbusla.

KOMİSER — Kendini suçlandıracağı belirli bir kabahati yok muydu?... Söyliyemiyeceği... cesaret edemiyeceği... Hiçbir şey açıklamadı mı size?

ENRICA — Açıklıyacak bir şeyi olduğunu mu sanıyorsunuz?

KOMİSER — Bunu bana yalnız siz söyliyebilirsiniz, Madam Graber.

ENRICA — Neden yalnız ben?

KOMİSER — Andrei öldü.

ENRICA — **(Hareketsiz, sapsarı, gözleri hemen kapalı kalır, sonra, yavaşça, sırtını Komisere dönerek uzaklaşır.)** Nasıl öldüğünü söyliyebilir misiniz bana?

KOMİSER — Bu sabah yatağının üzerinde, elinde hâlâ tabancasıyla, buldular onu.

ENRICA — Onu öldürmediklerinden emin misiniz?

KOMİSER — Savaş bitince, askerler arasında, intihar olayları artar... öldürmediler onu, intihar etti... Bunun sizin için önemli olmadığını sanıyorum.

ENRICA — Hayır, benim için önemli değil bu.

KOMİSER — Sizin için, o da bütün öbürleri gibi bir asker miydi?

ENRICA — Evet, öbürleri gibi bir askerdi.

KOMİSER — O da ancak yarım kilo patates değerinde miydi?

ENRICA — Evet, o dahi ancak yarım kilo patates değerindeydi.

KOMİSER — Neden yalan söylüyorsunuz?

ENRICA — **(Yavaşça döner, yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştır.)** Size değil, kendime yalan söylüyorum ben.

KOMİSER — Durumunda, sözlerinde sizi kuşkuya düşürecek hiçbir şey sezmediniz mi?

ENRICA — Hayır! Hiçbir şey.

KOMİSER — Neden saklıyorsunuz bunu?

ENRICA — Hayır, gerçekten, o gün, hiçbir şeyden kuşkulanmadım. Daha sonra onu ve bana dediklerini düşünürken yardıma ihtiyacı olduğunu anladım...

KOMİSER — Demek, daha sonra, onu düşündünüz?

ENRICA — Evet.

KOMİSER — Niçin?

ENRICA — Bilmiyorum, tekrar gelmesini istiyor muydum, yoksa bundan mı çekiniyordum, bilmiyorum...

KOMİSER — Demek anlamış olsaydınız, belki de, kendisine yardım edebileceğinizi mi düşünüyordunuz?

ENRICA — Evet. Belki yardım edebilirdim diye düşünüyordum.

KOMİSER — Bitmiş bir adamdı. Çok erkek savaştan bir utanma duygusuyla çıkar. Andrei bunlardan biriydi. İntihar etmeseydi çok daha kötü olabilirdi bu. Onun gibi olanları ne yapacağımızı bilemiyoruz.

ENRICA — Böyle erkeklerden korkuyor musunuz? Tehlikeliler mi?

KOMİSER — Tehlikeli, hayır. Bunlar, hiç düşünmeden kendilerinden kurtulmamız gereken lüzumsuz kimselerdir. Onlar gibi olanlarla bir özgür

insanlar toplumu kurulamaz... Ya siz, ona yardım edebilir miydiniz? Yardım etmemiş olmaktan dolayı içinizde bir acı var mı?

ENRICA — Umutsuz bir insandı, ama bana umuttan söz ediyordu. Bana cesaret vermek için umutsuzluğunu belli etmemeye çalışıyordu. Ben de umutsuzdum, ben de ölmek istiyordum. Beni Andrei kurtardı, umutlanmama yardım etti. Eğer kendime hâlâ saygım varsa, bunu ona borçluyum. Ve ben onun da yardıma ihtiyacı olduğunu anlamadım, yardım etmek için hiçbir şey yapmadım. Yalnız şimdi, son gücünü beni kurtarmak için harcadığını anlıyorum. Sadece ona yardım etmemiş olduğuma değil, son umudunu yoketmiş olduğuma da üzülüyorum.

KOMİSER — Üzülmekte haksızsınız, Madam Graber.

ENRICA — Ah! Ne demek istediğini anlıyorum onun. Yapayalnız ve umutsuz öldüyse benim suçum bu... Açık, adeta beyaz gözleriyle bana bakıyor, önümde, şurada duruyordu... Bana işçiliğinden, orada, maden bölgesinde, madencilerin çocuklarına müzik dersi verdiği okuldan sözediyordu... Biran, korktum ondan ve bir içgüdüyle kendimi korumaya kalktım... benim gibi bir kadının ömrü boyunca vazgeçmesi gereken bir şeyden korumaya... aşktan, mutluluktan... Şurada, kapının eşiğindeydi, geri döndü, bana birşey söylemek istercesine baktı... benden özür dilemek istemişti sanki...

KOMİSER — Ne söylediniz?

ENRICA — Sadece bu «af» sözcüğü çıksaydı ağzından, şüphesiz kurtulurdu... Şimdi bana en çok acı veren, onun belki de bana güvenememiş olmasıdır.

KOMİSER — Belki de kendisine güvenememişti, Madam Graber.

ENRICA — Bana düştüğüm durumdan utanmama cesaretini vermişti. Ve şimdi, onun ölümünden sonra, yeniden o utancıma gömülüyorum. Bunu anlamıyorsunuz herhalde. Afedersiniz.

KOMİSER — **(Sessizlik.)** Size bir mektup var ondan.

ENRICA — Mektup mu? Bana mı? **(Endişeyle.)** Verebilir misiniz?

KOMİSER — Hayır, yalnız okuyabilirim size onu.

ENRICA — Hayır, yalvarırım, okumayın bana onu.

KOMİSER — Okumam gerek. **(Deri çantasından basit bir sayfa kâğıt çıkarır.)** Bir hesap defterinden koparılmış bir kâğıda kurşun kalemle yazılmış. Zarfın üzerinde adresiniz var. Açmak zorunluğunda kaldığımdan dolayı özür dilerim. Düzgün ve okunaklı bir yazıyla yazılmış sözcüklerden başka bir şey değil bu.

ENRICA — Okuyun, lütfen...

KOMİSER — «Bir insan, insan olmaktan utanacak hale geldi mi, artık çare yoktur. Sizden özür dileyebilmek isterdim. Şimdi, çok geç artık. Andrei.»

ENRICA — **(Kırık bir sesle.)** Hepsi bu mu?

KOMİSER — Evet, hepsi bu.

ENRICA — **(Yüzünden yaşlar akar.)** Teşekkür ederim... **(Komiser sessizce kapıya doğru yönelir.)** Teşekkür ederim, Andrei... **(Bir kaç saniye hareketsiz, donmuş gibi kalır, sonra hıçkırarak kendini divanın üzerine atar.)**

LILLY **(Sağdaki kapıdan sessizce girerek Enri-**

ca'ya doğru ilerler ve alçak sesle konuşur.) Neden ağlıyorsun, Enrica? Sana kötülük mü yaptı?

ENRICA — **(Yüzü yaşlarla ıslanmış olarak.)** Hayır, Lilly.

LILLY — Kötü bir adam o.

ENRICA — Hayır, kötü bir adam değil.

LILLY — Neden ağladığını biliyorum ben. Hans'ı düşünüyorsun.

ENRICA — Hayır, Hans'ı değil, Hans gibi başka birini.

LILL — Hans gibi biri mi? Asker mi?

ENRICA — Evet.

LILLY — Senin için iyi mi olmak istiyordu?

ENRICA — Hayır.

LILLY — Ama sen, onun için iyi olmak istiyordun?

ENRICA — Hayır, Lilly.

LILLY — O da, Hans gibi, öldü mü?

ENRICA — Evet. Yapayalnız, yardımsız öldü. **(Uzaktan bir askeri marş duyulur.)**

LILLY — Ölülerin bizden daha mutlu olduklarını sanır mısın? Unutabilirler mi?

ENRICA — Hayır. Unutmuyorlar. Hiçbirimiz unutmamalıyız. Unutursak eğer, insanlar umutlarını büsbütün yitirirler.

LILLY — **(Askeri marş daha kuvvetle ve daha açık olarak duyulurken, pencereye doğru gider.)** Askerler!... **(Heyecanlı bir yüzle Enrica'ya doğru döner.)**... Gel, askerlerin geçişine bak, Enrica... çok güzel, geçen askerler... Hans'ın aralarında olabileceğini düşünüyorum... hep... **(Pencereyi açar, balkona doğru ilerler, askeri müziğin gürültüsü birden odayı doldurur.)**